

13.576. 289.

1890

Õigus ja kohus.

Tarwiline seaduse asjade käsiraamat
igauhele igapäewases elus ja
kohtukäimises.

Motto: Igauhe kohus on seadus
ja seaduslik määruk tunda,
sellepärast ei wõi keegi en-
nast sellega wabandada, et ta
neid ei ole tundnud.

I. jagu.

Kohtupidamise kord kõigis kohtutes
ja palwekirjade proowid.

Tartus, 1891.

Trükitud A. Grenzsteini trükitojas.

*Auustatud Postimehe
Toimetajele.
Nirjastajalt*

Õigus ja kohus.

289

Tarwiline seaduse asjade käsiraamat igaühele
igapäewases elus ja kohtukäimises.

Motto: Igaühe kohus on seadust ja seaduslikk määrust
tunda, sellepärast ei wõi keegi ennast sellega
wabandada, et ta neid ei ole tundnud.
Seaduste kogu III. jagu § 2955.

—♦♦♦ I. jagu. ♦♦♦—

Kohtupidamise kord kõigis kohtutes ja
palwekirjade proowid.

Tartus, 1891.

Trükitud A. Grenzsteini trükikojas.

Handwritten text at the top of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Õiguse ja Rahtu

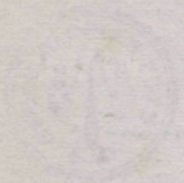
Printimiseks lubatud ja loetakse
õiguseks ja rahtuks.

Дозволено Цензурою, Дерпть 6. Сентября 1891 года.

Printimiseks lubatud ja loetakse
õiguseks ja rahtuks.

ENSVITA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

43347

G. Grenzsteini kirjastus.

Õigus ja kohus.

Esimene jagu.

Kohtupidamise kord. kõigis kohtutes

ja

Palwekirjade proovid.

Gesõna.

Iga riigi kodaniku kohus on oma riigi seaduste järele elada, sest seadused määravad inimeste vastastikuse läbi käimise, kohused ja õigused üksteise vastu, et mitte suurem wähe- male, wägewam nõdremale liiga ei peaks tegema. See on peremehe oma kasu, et ta oma maakoha piirid hästi tunneb, sest kui ta neid mitte ei tunne, siis jätab ta niisugustest koh- tadeft kasu wõtmata, kust ta õiguse järele wõiks wõtta, ehk läheb teisest paigast üle piiri ja peab trahwi maksma. Nii on ka seaduse tundmisega lugu. Igaüks peab hästi teadma, mis tema kohus teiste vastu ja mis teiste kohus tema vastu on, et ta teaks, kui kaugelt ta teiste nõundmisi peab täitma ja mis ta õigusega teiste käest wõib nõuda.

Seaduse tundmist ei nõua aga ainult inimese enese kasu, waid ka seadus ise. Сводъ Гражданскихъ узаконеніи Губерніи Остзейскихъ (Balti kubermangude tsiwil-seadused) § 2955 ütleb selgel sõnal, et igaühe kohus on seadust ja sea- duslisi määrusi tunda ja et keegi ennast sellega ei wõi waban- dada, et ta seadust ei ole tundnud, ning sellepärast ekfinud. Riigivalitsus teeb omalt poolt kõik, mis wõib, et seaduse tund- mist rahwa seas edendada. Nõnda näituseks on lubatud, et iga trükitoda seaduse raamatuid wõib järele trükkida.

Uga ometi ei ole seaduse tundmine meie rahwa seas mitte suur ning paljud on selle tundmata oleku läbi ka suurt kahju pidanud kannatama, kui nad petjate kiusi langesiwad. Seaduste wähenõ tundmine tuleb sellest, et seaduse raamatud esiteks kallid ja teiseks raskest aru saada.

Seda puudust tahab käesolew raamat jõuudu mööda parandada. Tarwilisemad seaduse määrused on siin lihtsalt ja igale ühele arusaadawalt ära seletatud. Raamat ilmub annete kaupa. Esimeses, käesolewas andes on 1) kohtu pidamise kord kõigis kohtutes, ja 2) palwekirjade wormid, mille järele igauks, kes sugu Benefekt ostab, omale kirjad wõib walmistada. Teine anne toob tähtsamad tsiwil-seadused, siis tuleb kauba seadus j. n. e.

Teistes keeltes on niisugusid raamatuid palju; ma olen neist selle raamatu kirjutamise juures paremad eeskujuks wõtnud ja julgen loota, et ta lugejale seaduse tundmises kasu saadab.

Cesseletused.

Kohus ja tema amet.

Kohus on ülem võim, kes kõigis waralistes waiblustes seaduse järele õiget otsust peab andma ja kurjategijatele õiget nuhtlust määrama. See võim on kohtule kõigefõrgemalt poolt antud, on kui üks jagu kõigefõrgemast võimusest kohtumõistjate kätte üstud, kes ise seda peavad auu sees pidama ja selle peale vaatama, et ka teised seda võimust auustawad. Kohtu vastu peab meil teine auupakkumine, auufartus olema, kui kohtumõistja vastu igapäewases eraelus, kus ta teistega ühesugune riigikodanik on. Kes ametniku vastu paneb tema ameti talituses, see ei teota mitte ametnikku kui erainimest, waid teotab kõigefõrgemat võimust, mis ametnikul käes on ja kelle nimel ning käsul ta asju talitab. Sellepärast nuhtleb seadus waljaste auupakkumata olekut ametnikkude vastu ametlikkudes kohtades. Aga seesama ülem võim sunnib meid ka kartmata ja usaldama südamega kohtu pääle vaatama, sest kõigefõrgema filma ees on kõik alamad ühesugused. Tema ei tee wahet inimeste wahel, ei tunne rikkamat ega waejemat, suuremat ega wähemat, waid tunneb ainult õigust ja ülekohtu. Nõnda teeb kohtumõistja, kel oma ameti pidamisega püha tõsidus on — ja see peaks igal ühel olema — erapooletumat otsust, seaduse ja oma südame tunnistuse järele. Niisugustel kordadel, kus kohtumõistjad ei wõi erapooletud olla, nõuab seadus nende käest, et nad ise endid nõuu pidamisest ja otsuse tegemisest niisuguses olekus tagasi tõmbaks, ilma et kohtu käijad seda pruugiks nõuda. Need olekut on järgmised: 1) kui kohtumõistja, tema naene ehk tema sugulased, otsekohesel joonel ilma piiripanemata, aga kõrwalisel joonel sugulased neljast esimesest astmest ja hõimlased kolmest esimesest astmest, niisamati ka tema kusulapsed ehk kasuwanem

asjast osalised on; 2) kui kohtumõistja eestkostjaks ehk hoolekandjaks on mõnele kohtukäijatest, ehk tema asju valitseb, ehk kui kohtukäija kohtumõistja asju toimetab; 3) kui kohtumõistja ehk tema naene seaduse järele kõige ligemad pärijad on mõnele kohtukäijatest ehk kui nemad temaga kohut käivad. (Wallakoht. sead. Tsivil asjade toim. § 43, Aleksander II. kohtusead. Tsivil asj. §§ 195, 667. Kaelakohtu pid. sead. §§ 85, 273, 274, 287 600. Wiimane paragrahv ei luba kohtumõistjat ka siis nõupidamisele asja otsustamiseks, kui ta selles asjas kohtuuriija, prokurori ehk kummagi poole usaldusmehe kohusid on täitnud ehk kui ta sees asjas tunnistaja on.) Kui kohtumõistjad neil olekul ise asja toimetusest ei tagane, siis võib kumb pool tahes nende tagandamist nõuda. Selle nõudmise tällelepandmata jätmine annab põhjust otsuse tühjakstegemist paluda, aga kohtumõistja tagandamise palve tuleb kohtule enne ette panna, kui asja seletamine veel ette on võetud, j. o. kaebaja poolt kaebduse sisse andmisega, kohtja poolt kohtusse tulles enne, kui ta kaebduse pääle kohtma hakkab.

Kõik kohtupidamist jaotatakse kolme jaku, need jaod on a) nõudmise, b) hoiu, ja d) süüteo ehk nuhtluse kohus.

a) Nõudmise kohus nimetatakse ka tsivil kohtuks, (Latina-keele sõnast *Civis* — kodanik; civil asi, kodanlik asi, Wenekeeli гражданское дело) on see asi, kus üks teise käest raha, mõnda asja ehk lepingu täitmist nõuab, mis tal õigus on nõuda ja kui teine nõudmist hääga ei täida, siis kohut palub, et see teist täitmisele sunnits. Kaebaja, kes teiselt midagi nõuab, nimetatakse kohtu keeles nõudjaks, kaebtuse alune, kelle käest nõutakse, kohtjaks.

b) Hoiukohtuks nimetatakse seda kohtulist toimetust, kus kohus kellegi waranduse oma hoiu alla võtab, nagu omaniku surma korral, seniks kui wara pärijatele seadusliku korra järele ära jagatakse ehk kui pärijad alaealised, siis nende täiealiseks saamiseni. Niisama võtab kohus nõdrameelsete ja pillajate wara oma hoiu alla, kui tema ligisugulased seda nõuavad. Waranduse üle walmamine antakse niisugusel korral ühe ehk mitme mehe kätte, keda eestkostjaks või hoolekandjaks kutjutakse.

d) Süüteo, nuhtluse ehk kaela-kohus (nimetatakse ka krimi-
nal-kohtuks Ladinakeele sõnast Crimen, s. o. kaebdus, süü-
andmine; criminal — süü-, piina-kohtu asi, Wenekeele УГОЛОВ-
НОЕ ДѢЛО) on see, kus kellegile süüiks antakse, et ta nii-
sugust tegu on teinud, mis seadus ära keelab ja mis eest ta
trahwi ähwardab. Siin on kohtul ülesandeks järele uurida,
kes kuriteo on teinud, mil mõõdul tegija asjas süüdlane on ja
kui raske trahwi alla ta peab langema.

Kaebajat nimetatakse siin süüdistatajaks, s. o. süütõstja
kellegi pääle, kaebduse alune süüdistatawaks, s. o. see, kelle
pääle süüdi aetakse.

Enne kui meie ligemalt seda seletame, mis kellegil kohtu
käimises iseäranis tähele tuleb panna, ei ole siin mitte üle liia,
lühikest kombelist tähendust teha. Et kohtu vastu auupakkif
peab olema, seda nimetajime juba ülemal, aga ka kõik liig alan-
duse paistalaskmine kõnes ja olekus on niijama laiduwäärt.
Muus inimene on kõigis omas olus ja jutus otsekohene, julge,
awalik, waba. Sisse tulles ei pea mitte häälega teretama,
waid tummalt pääga kummardama, nimelt siis kui nime hüü-
takse. Niijama tumm kummardus on kõne lõpul teha, kui kohus
lubab ära minna. Üks kõik, kas kohtu toast siis wälja lähed ehk
finna istuma jääd.

Mis kaebajal tähele on panna.

Wanad sõnad ei kiida mitte kohtuskäimist, waid hoiatawad
selle eest; jeltkondlikus elus ei armasta keegi riikat inimest, ja
sellepärast on seda parem, mida wähem kellegil kohtutega tege-
mist on. Aga ka kõige rahulikum inimene wõib teiste läbi
kohtukäimisele kistud jaada, sest iga auusa inimese kohus on
omi õigusi ülekohtuste vastu kaitseda.

Ilmaoegu ehk tühja asja pärast ärgu keegi kergemeelselt
mingu kohtuid tülitama, sest waatamata sellest, et see wäga
rumal temp on, wõib see päälegi halbu järeldufi tuua. Weel
enam laiduwäärt on, kui keegi kawalusega teise peale kaebama
lähed, et teise käest ülekohtusel wiisil kasu püüda ehk süüta
inimest nuhtluse alla joata. Kes teise pääle kiusu pärast ilma

asjata kaebab, tajub temale ja tunnistajatele käigu kulud, nõnda-
sama ka kõik kohtukulud, aga kui keegi kinsu pärast õiget ini-
mest mõnes kuriteos süüdistab, siis võib ta nuhtluste seaduse
§ 940 järele wangi langeda ehk tähtsamatel kordadel ka kõik
õigused kaotada ja eluks ajaks Siberisse saadetud saada.

Kes kohtusse tahab minna, mõtelgu enne järele, kas asi
seda väärt on ja käimist maksab: kas asi on küllalt selge ja
kindel: kas tunnistused on täielikud. Siis on pääkunnst selles,
kuda wiisi asja pääle hakata, kudas kohtule ette panna. Mõni
wäga hää ja selge asi on ainult selle läbi kaotatud, et õieti
ei mõistetud hakata. Ka seda tuleb ette ära mõelda, mis
wastane pool asja kohta võib ütelda. — Wäga soowida on,
et kaebaja omad nõuudmised ja põhjused kirjalikult üles seab,
kõige pealt selle tarwis, et asja ise-enele selgeks teha, siis aga
ka kirjalikult kohtusse annab. Sunnõnal kaebtust jisse andes
võib kergeste ette tulla, et filmapiilgul ära unustad, mida pärast
mitte sugugi ehk mitte nii kergesti wõimalik ei ole juurde lisada,
mis aga asja kohta ometi wäga tähtjas võib olla. — Kõik
kõrwaline wärf aga, mis seletatawasse asjasse otse kohe ei
puutu, jäetagu kõrwale. Kes kaebtuje üles on annud, ei pea
mitte kohtu kutsumise pääle seletusele tulemata jääma, muidu
mõistetakse temale kulude tasumine neile, kes asja pärast tulnud,
kaebtus mõistetakse tühja ja mõnes süüteo asjas langeb ta
päälegi trahwi alla. Aga luba on tal enese eest usaldus-
meest saata.

Mis kostjasse puutub.

Ka kostja jääku kõik kõrwalised põiklemised ja pikad juttude
seletamised, mis mõnel moeks on. Hakkab kohtule ette seletama,
mis halba ta wastajest lapsest saadik kuuida on olnud, mis
ta sellele ehk sellele teinud jne. Kui nad otsekõhe käesolewasse
asjasse ei puutu, siis on nad ilmaaegsels ajawiiteks. Kostus
peab asja jisu kohta käima. On kostjal omalt poolt nõudja
käest nõuda, siis andku ta seda kohe asja seletamise hakatujes
üles. Põhjused, mis nõudja ette paneb, seletagu kostja omalt

seisu kohalt ära ja tehku nad tühjaks. Tunnistajate ütlusi peab kohtja teravasti tähele panema, iseäranis, kui teine kavalaid tunnistusi ette toob. Tunnistajatele ei pea mitte wahela rääkima, aga kohus annab luba igale tunnistajale omalt poolt küsimisi ette panna. Küüid wõib kohtualune niisugusid küsimusi ette tuua, mis ilmsiks teewad, et tunnistajad tõtt ei räägi, olgu, et nad üksteise wastu tunnistawad, olgu, et nad näitawad, et nad asjast ei tea. Wiimane sõna on ikka kohtja ehk süüdis-
tatava päralt. Sääal ei maksa mitte enam paljude sõnadega oma süüta oletut kinnitada, waid sääal wõib lühidelt asja ole-
misi kokku wõtta ja näidata, mis süükspanemise wastu räägi-
wad ehk mis süüdi wähendawad. Olemisteks, mis kohtualuse
süüdi wähendawad, arwatakse kõige päält: 1) meele nõbrus ja
ülisuur rumalus; 2) kange ärritus, mis mitte kohtualuse
eneise süüist ei tulnud, j. o. kui teised kohtualust ilma tema
eneise süüta kudagi wiisi liiga ärritawad: 3) ülisuur häda
ja kõige nõuu puudus päätoitmise ja töö poolest; 4) endine
laimata ülespidamine! 5) wabatahtlik enne otjuse tegemist
sündinud äratasumine inimesele, kes kahju saanud, ja 6) üles-
tunnistamine ja südamelik kahetjus. —

Selle wastu arwatakse süü suurendawateks olemisteks:
1) tegude ette äramõtlemine süüdlase poolt; 2) küllaldane waimu-
harimise aste süüdlasel ja tema enam ehk wähem kõrge seis-
seltlikus elus: sellesama süüteo kordamine ehk sellesamasuguse
süüteo tegemine enne aasta mööda minemist pärast nuhtluse
alla mõistmist, ja 4) kangekaelne salgamine ja iseäranis kahtluse
äratamine inimese wastu.

Kohtu kutsumise peale ei pea mitte tulemata jääma, muidu
wõib kas trahwi alla langeda ehk kohus teeb seljataga otjuse,
ilma et enese eest saaks kosta. Taha selja otjuse wastu wõib
kahe nädala sees seft päewast arwatud kus otjuse ära kiri kätte
saadi, kohtule kaja, j. o. palwe sisse anda, et asi unesti saaks
läbi waadatud ja mõistetud. Ringkonna kohtus on selle palwe
sisseandmiseks nendes tšiwil asjades, mis liht korra järele mõis-
tatakse, üks kuu aega. Kui kohtja ka teineford tulemata jääb
ja tagaselja otjus tehakse, siis ei ole kaja enam lubatud.

Tunnistaja

peab ainult üht asja silmas pidama, s. o. et ta tõtt räägib, ja tõde on selles, et ta midagi ei salga, mis ta asjast teab, ega midagi ei räägi, mis ta selgeste ei tea. Kui mõnikord raske on sõbramehe vastu tunnistada, siis tuletatagu meelde, mis wana tark ütles: Amicus Plato, amicus Sokrates, sed magis amicus veritas, see on Cesti murratus: Sõber on Jaan, sõber on Juhan, kõige suurem sõber aga on tõde. Tunnistaja peab täieste selle kõige suurema sõbra-tõde-poole hoidma, sest wale ei rojasta mitte ükfinda südametunnistust, waid võib ka teisele suurt kahju teha õiget hufatusesse saata ja ka iseennast raske trahwi alla wiia. Wale jalad on ikka lühikesed ja ei jõua kaugemale. Kes meelega wale tunnistust annab ja seda wandega finnitab, see langeb raskesse mäetöösse kuni kümne aastani. Wale tunnistuse eest ilma wandeta langeb süüdlane wangi kuni nelja kuuni, aga kui ta maksu eest walet on tunnistanud, siis langeb ta trahwi alla nagu wale wanduja. Kes teist püüab wale tunnistusele meelitada, see langeb kõige raskema nuhtluse alla, mis waletunnistajate kohta määratud.

Tunnistaja rääkigu lühidelt ja selgeste, mis ta asjast teab ja jätku laialdast küla jutujamist kõrwale.

Tunnistaja tulgu ikka esimese kutsumise peale kohtusse ja pidagu meeles, et tema tulemata jäämise pärast kõik teised ilmaaegu peawad käima. Tulemata jäämise eest mõistetakse tunnistaja raha trahwi maksma, aga kui tunnistajat tähtsad takistused keelawad tulemast, siis võib ta kahe nädala sees (walla kohtus ühe nädala sees) ehk uuel ettetulemise korral kohut paluda, et see teda trahwist lahti mõistaks. Kõigis nõudmise asjades ja süüteo asjades, kus tunnistaja enam kui 15 wersta eohust kaugel elab, on tunnistajal õigus ärawiidetud päewa sest maksu saada kui ta seda soovib. Soowi peab ta aga kohe pärast enese ülekuulamist kohtule awaldama; kes enne otjuse tegemist ei awalda, sellest arwatakse, et ta takumist ei nõua ja jäetakse pärastine nõudmine tähele panemata.

Tunnistuse andmises nõudmise asjus heidetakse kõrwale

kohtu enese poolt ilma kohtukäijate palumiseta ehk nimetamiseta, järgmised inimesed: 1) need kes mõistuse puuduliseks on tunnistatud ja kes ei suuõnaga ega kirjalikult oma mõtteid avaldada ei mõista, niisama ka inimesed, kes waimuannete korratamise pärast arsti järelewaatamise ehk tohterdamise all seisawad; 2) need, kes oma ihu ehk waimu puuduste pärast tõendawat olemist mitte ära ei wõinud tunda; 3) lapsed wanemate wastu; 4) kohtukäijate abifaasjad; 5) waimulikud mehed selle kohta, mis neile pattude tunnistamisel on usaldatud, ja 6) need, kes waimuliku kohtu mõistuse järele kogudusest wälja on heidetud, kes kõik seisuse õigused on kaotanud ja kes niijuguiste nuhtluste alla on heidetud, millega tunnistajaks olemise õiguse ärawõtmine on ühendatud. — Wastase poole tagandamise pääle heidetakse tunnistuse andmisest kõrwale: 1) sugulased otsekohesel joonel ilma piirte panemata astmete poolest, aga kõrwalisel joonel esimesest kolmest ja hõimlased esimesest kahest astmest selle kohtukäija poolt, kes ennast nende pääle toetas; 2) selle kohtukäija eestkostjad ja hooletandjad, kes nende pääle ennast toetab, ehk need, kelle kohtukäija eestkostjaks ehk hooletandjaks on; 3) kohtukäija kasuwanemad, kui tema ennast nende pääle toetas, ehk tema kasulapsed; 4) need, kes kumma tahes poolega kohut käiwad, ja inimesed, kellel tulu sest on oodata, kui asi selle poole kasuks otsustakse, kes ennast nende pääle toetas ja 5) usaldusmehed kui nende usaldajad ennast nende pääle toetawad.

Nuhtluse kohtu asjus ei lasta tunnistamisele mitte 1) mõistuse puudulisi ja hullusid; 2) waimulikka mehi selle kohta, mis neile patutunnistamisel on awaldatud ja 3) süüdistatawa usaldusmehi ja kaitsjaid selle kohta, mis nende usaldajad neile üles on tunnistanud.

Süüdistatawa inimese mees ehk naene, tema sugulased otsekohesel joonel, ülenewal ja alanewal, niisamati ka tema lihased weennad ja õed wõiwad tunnistamisest ennast kõrwale liia; aga kui nemad seda õigust ei soowi tarwitada, siis kuulatakse neid ilma wannutamata üle.

Tunnistust anda wandega ei wõi mitte: 1) kes kogudusest wälja liikatud waimuliku kohtu mõistuse järele; 2) lapsealised,

kes veel neliteistkümmend aastat wanad ei ole; 3) nõdrameele-
lised, kes wande pühadusest aru ei saa, ja 4) inimesed ewan-
geliumi usutunnistusest, kuni nemad lugemas ära ei ole olnud.

Tunnistamisele wandega ei lasta mitte, kui pooltest kumbgi
tagandamist on nõuudnud: 1) inimesed, kes kõik seisuse õigused,
ehk kõik išeäralised õigused ja eesõigused on kaotanud, mis neil
isikulikult ehk seisuse poolest oliwad; 2) kannatanud inimese
meest ehk naist, tema sugulasi otsekohesel joonel ja lihajid wendi
ja õdesid, niisamati ka muid sugulasi kõrwalistel joonedel, ei
tema ega süüdistatava poolt, kolmandamas ja neljandamas
astmes, ka mitte kummagi pool hõimlasi kahes esimeses astmes;
3) neid, kes asjaosalise inimesega išeäralises puutumises seisa-
wad, olgu tajulaps ehk eestseisja oleku poolest, ehk sellepärast,
et kumbtahas neist teise asjade walitseja on, nõndasamuti ka
neid mitte, kes kellegiga asja osaliste inimeste hulgast kohut
läiwad, ka mitte 4) juutisid nende endiste kaasusuliste asjus,
kes ristiusku wastu wõtnud, ega raskolnikuid niijuguste in-
meste asjus, kes raskolnikkude usust õigesse usku läinud.

Kes mõnda tunnistajat soowib tagandada, peab seda enne
üles andma, kui tagandatawat tunnistajat üle kuulatakse.

Asjatundjate kohta makstawad kõik seadused, mis tunnis-
tajate kohta üles on pandud.

Walla kohus.

Wallakohus on walla kohtu eesistujast, walla kohtumõistjatest ja nende asemikkudest kokku seatud. Kohtumõistjate ja asemikkude arvu määrab wolikogu, aga kohtumõistjaid ei wõi mitte vähem kui neli olla.

Walla kohtumõistjaid ja nende asemikka nende ametite pääle walib, finniise balloteerimise läbi, walla ühine kogu, kolme aasta pääle, walla kogukonna liikmete hulgast, kes vähemalt 25 aastat wanad, risti usku ja kohalises keeles lugeda ja kirjutada oskavad. Walida ei wõi a) neid, kes kaelakohtu all seisawad ehk kes kohtu poolt wangi panemise wõi weel waljuma nuhtluse alla on mõistetud; b) neid, kes kaelakohtu mõistmise järele ametist ära on heidetud, kolme aasta jookjul pärast nende ärastõimist; d) neid, kes maksujõuetumaks tunnistatud, ja e) wõeramaa mehi, kes Weneriigi alamaks ei ole astunud.

Wallakohtu liikmed walivad ise eneste seast kolme aasta pääle eesistuja, kes talukoha suuruse maakrundi omanik ehk kirjaliku lepingu järele rentnik vähemast kuue aasta pääle peab olema. Kui eesistuja ameti ajal kohast ilma jääb, siis on tal ometi õigus edasi teenida walimise tähtaja lõpuni. — On pooled wallakohtu osakonna elanikud õiget usku, siis walitakse eesistuja õigeusjulistest arust.

Walitud inimesed finnitatakse rahukogu poolt wallakohtu eesistujateks, liikmeteks ja asemikkudeks ning astuvad ametitalitustele pärast seda, kui nad oma usu waimuliku mehe juures ametiwande on wandunud ning selle üle tunnistuskirja ette toonud.

Walla kohus tuleb asjade seletamiseks ükskord nädalas kogukonna kohtu majasse kokku, sel päewal, mis ta iga aasta detsembri kuus tulewa aasta pääle ette ära määranud, mis ka rahukogule teada antud ja millest kuulutus igaš wallakohtu osakonnas olewas kogukonna majas uiles on pantud. Kui asjade seletamiseks tarwis on, siis wõib wallakohtu eesistuja pääle ette

määratud päewade ka weel ülefordseid koosistumisi nimetada; niisama peab wallakohtus teistes, omas osakonnas olevates kogukonnas kogukonna kohtu majades koosistumisi pidama nende asjade seletamiseks, mis jääb ligikonnas sündinud ehk mis oma loomupoolest läbiwaatamist nende sündimise paigas nõuawad.

Walla kohtumõistjad seisawad ameti asjus rahukogude ülemwalitsuse all, kes neid distsiplinar-korra järele märguandmisega, laitusega, rahatrahwiga 15 rublani ja kinnipanemisega 7 päewani karistada wõib. Enne otsuse tegemist nõutakse aga karistatawa poolt kirjalik seletus ehk kutsutakse suuõnalise seletuse andmise tarwis ette. Rahukogude mõistuste üle, mis distsiplinar-korra järele tehtud, on edasikaebdus ainult niijugusel olekul lubatud, kus wallakohtu liikmeid kinnipanemise alla on mõistetud. Kaebtused antakse siis kohtu palati nime pääl kahe nädala aja sees otsuse tegemise päewast arwatud sinna kohtusse, kus otsus tehti.

Walla kohtu tallituskonda käiwad tsiwilasjus kõik nõudmised walla kogukonna liikmete wahel liikuwast warandusest ja lepingutest, laenudest, müümisest ja ostmisest, kõiksugu kaupadest ja kohustustest; kui kahju tasumise nõuudmisest, kui nõuudmise hind üle 100 rubla ei käi; niisama käiwad wallakohtu talituskonda nõudmised rikutud omakspidamise ja rikutud serwitudi pruukimise pärast walla piirtes, kui rikkumise ajast mitte enam kui aasta ei ole mööda läinud. Aga waidlemised liikumata waranduse asjalise õiguse poolest, nagu omaduse-, pandi- ja serwitudi õigusest ei käi mitte wallakohtu seletuse alla, waid need tulewad ringkonna kohtu otsustada. Wõtame näituseks: A. ja B. talu wahel on heinamaa, mida ifka A. talu peremees omaks on pidanud ja pruukinud. Müüd leiab aga B. peremees, et heinamaa õiguse pärast tema oma on ja lähed niidab heina ära. A. kaebab wallakohtusse. Walla kohus ei wõtta mitte B. seletusi kuulda ega tee otsust sellepoolest, kumma pärast heinamaa õiguse poolest on, waid seab asja nii joonde, nagu ta enne on olnud, s. o. mõistab heinad A. le tagasi. B. aga wõib oma nõudmisega ringkonna kohtusse minna, kus omanduse õigus küsimise alla wõetakse ja otsus tehakse, kelle pärast heina-

maa on ja jääb. Niisama on serwitudi rikutud pruukimisega. Kui B. talu ikka A. talu aukudes linu on leotanud ja A. seda korraga ära keelab, sest et ta ennaft lubamisets ei arwa kohustatud olewat, siis sunnib wallakohus B. kaebtuse pääle A. d lina leotusets aukusid andma, aga A. wõib asja ringkonna kohtu ette wiia ja jääb tõets teha, et B. l serwitudi õigust ei olegi. Aga kuni ringkonna kohus otsuse teeb, on asi ikka wana wiisi. — Wallakohtu mõistmise alla ei käi ka asjad, kus walla kogukond nõudja ehk kohtja on, niisama ka asjad, ja ka wallawalitjuse ametnikkude tegevuse läbi sündinud kahjude eest tasumise nõudmised.

Kui mõned asja osalistest mitte kogukonna liikmed ei ole, ehk kui nad mõisnikkude seltskonnast, kroonu ametnikud, waimulikud, auutodanikud ja kaupmehed on, siis tulewad nende asjad ainult selforral wallakohtu mõistmise alla, kui nad ise seda soowiwad. (Kas tunnistajad kogukonna liikmed on, seda ei küsita).

Pääle selle wõib wallakohus ka kõik nõudmise asjad oma seletada wõtta, kui nende hind ka sajaft rublast üle käib, kui mõlemad pooled seda soowiwad ja paluwad, et wallakohus oma südametunnistuse järele otsuse teeks. Selle otsuse pääle ei saa enam edasi kaewata.

Nõudmine tuuakse ette jelles wallakohtus, kus kaebtuse alune elab; on mitu kaebtuse alust ja elawad nad mitme wallakohtu osakonnas, siis wõib nõudja oma walimise järele ühes nendest kohtutest kaebtust tõsta. Nõudmised rikutud omakpidamise ja serwitutide rikutud pruukimise jalale seadimisest toodakse jelles kohtus ette, kelle osakonnas warandus on; niisama tulewad nõudmised kahjutasumise poolest, mis liikumata warandusele tehtud ja wõõra asja pandiks pidamise pärast jääb kohtus ette tuua, kelle osakonnas asi kinni peetud ehk kahju sünnitan talitus tehtud. On kaebtuse alusel kaebaja käest wastu-nõudmist, siis peab ta seda jelles samas wallakohtus ette tooma, kus esialgune nõudmine tõstetud. Kui wastunõudmine, mis esialguse nõudmisets lahutamata ühendatud, üle 100 rubla käib, siis kustutab wallakohus asjatoimetamise ja annab

kohtukäijate hooletks oma asja selles kohtus seletada, kelle alla ta oma hinna järele käib.

Nõudmist võib wallakohtusse kas sunnõnaga ehk kirjalikult üles anda; kirja võib ise wiia, usaldusmehe läbi läkitada ehk postiga saata. Kui wallakohus palwet vastu ei võta, siis annab ta nõudjale tema soomi pääle kirjaliku tunnistuse.

Wallakohus peab kaebtuse aluse kohe järgmiseks kohtu päewaks ette kutsuma ja võib ette tulemiseks ainult siis pikemat tähtaega määrata, kui ette kutsutaw inimene walla kohtukonna piiridest väljas elab, inimesed kutsutakse sedelite läbi ette, kus selgeste ülespantud peab olema: kelle nõudmise pääle ja mis asja pärast nimelt ette kutsutakse, kuhu kohta, mil päewa ja tunniajal peab ette kutsutaw ilmuma ja mis arajäämise tagajärjed on. Kutsumise sedeli all peab wallakohtu eesistuja ehk liikme nimi olema. Kui sedelis kõik need tingimised täidetud ei ole, siis võib teda tähelepanemata jätta. Kui tunnistaja, kes mitte 25 wersta kangel ei ela, ilma tähtsate põhjusteta ära jääb, siis langeb ta raha trahwi alla walla waeste kasuks 25 kopist kuni 2 rublani ja teda kutsutakse teiseks korraks ette: kui ta siis ka tulemata jääb, siis langeb ta kahetordse trahwi alla ja saab jälle uue kutsumise sedeli. Kui kaebtuse aluse tulemata jääb, siis võib wallakohus asja teise korra pääle jätta, ehk kaebaja nõudmise pääle tagaselja otsuse teha, millest arakiri kaebtuse aluse kätte jaadetakse. Kui kaebtuse alusel kohtust arajäämiseks tähtsad põhjused oliwad, siis võib ta seitsme päewa sees, otsuse arakirja kättesaamisest arwatud, wallakohtule palwe siise anda, et asi uuesti saaks seletatud ja otsustatud. Kui kaebaja tulemata jääb, siis kustutatakse tema asi ära ja mõistetakse, et ta kaebtuse alusele ja tunnistajatele nende tulekulud peab ära maksma. Pärast, kui ta seda ära on maksnud, võib ta küll uuesti kaebust tõsta.

Kui hästi kaebaja kui kaebtuse aluse võib enese asemele usalduse mehe kohtusse saata, siisgi võib kohus nõuda, kui ta asja seletuseks seda tarwis näeb olewat, et kohtukäija ise ette tuleb. Kui kohtukäija siis mitte ei tule, siis võib kohus ise

tunnistada, et kohtukäija nende olemiste vastu ei waidle, mille pääle wastaline pool ennast toetab.

Kohus püiab kohtukäijaid ära lepitada. Usaldusmehel on luba asja leppimisega ka siis, kui seda wolikirjas isearanis pole wõeldud. Lepivad kohtukäijad iseeneSte wahel ära, siis pannaSse see rahuleping kirja, loetasse ette ja kirjutataSse kohtukäijate, kohtumõistjate ning kirjutaja poolt alla. Leppimise läbi lõpetatud asju ei wõi enam uuesti üles wõtta, weel vähem edasi kaewata.

Kui koStja (kaebtuSe alune) arwab, et asi tema seltskondliste õiguste pärast wallakohtu alla ei läi, kui ta teise wallakohtu alla läib, siis peab ta seda enne nimetama, enne kui ta asja siu poolest wastutama hakkab. — Kui koStja seda ei nõua, siis ei wõi wallakohus ise ennast niisuguste asjade läbitatsumisest lahti ütelda, mis teise walla kohtu alla käiwad ehk mis koStja seltskondliksude õiguste pärast wallakohtu alla ei läi. Wallakohus peab aga kohe asja toimetust kustutama, nii pea kui ta näeb, et waidlemist on liikumata wara asjalise õiguse ehk muidu nende asjade pärast, mis kõrgema kohtu seletuse alla käiwad. On asja seletuseks mõne ametniku käest arakirja ehk teadmist tarwis, siis annab kohus kohtukäijale tunnistuse, et seda teeste tarwis on ja mis ajaks, mida ette näidates kohtukäija seda wõib saada.

Kui nõudjal tunnistused on ja karta tuleb, et kaebtuSe alune waranduse ära peidab ehk raiskab, siis on nõudja palwe pääle lubatud nõudmist kindlaks teha. Selletarwis kirjutab kohus koStja waranduse üles ja annab koStja enese ehk mõne teise kätte hoiu alla, ehk lasseb kreposti raamatusse liikumata waranduse üle asjakohase tähenduse teha ehk nõuab, et koStja käemehe ette tooks.

Kohtukäija peab need olemised tõeks tegema, mis pääle ta ennast toetab ja mille vastu teine waidleb. Kui koStja kohtu ees nõudmise õigeks on tunnistanud, siis ei ole nõudjal tarwis teisi tõendusi ette tuua; on aga õigeks tunnistamine mujal sündinud, siis wõib kohus seda oma nägemise järele tunnistuseks wõtta. Kõiksugused kohtukäijate poolt ette pantud aktid, nii hästi need, mis seatud korra järele tehtud ja ette

näidatud, kui ta kodused, niisamati ka muud paberid ja pügal-
puud võetakse otsuse tegemisel ärakaalumise alla. Kirjalik akt
on seni tõendusjeks selle vastu, kes temale alla on kirjutanud,
kuni akti sisu teiste tõenduste läbi ei ole ümber lükatud. Kui
kohtukäija teise poolt ettetoodud kirjalik tunnistust walfiks nime-
tab, siis annab kohus sellele, kes tunnistuse ette tõi, nõuu,
tunnistust tagasi wõtta. Kui see seda mitte ei tee, siis nime-
tab kohus sellele, kes walskust üles andis raha trahwi, mis alla
ta langeda wõib (s. o. 10—100 rublani) kui ta walskust mitte
tõeks ei jõua teha. Jäab see siisgi oma ütlemise juurde kind-
laks, siis paneb kohus asja toimetuse seisma ja saadab kirja,
mis wõlfsiks üteldud, prokurori kätte, et küsimus walskuse üle
sääb otsustatud saaks.

Kohtukäija, kes tunnistajat üle kuulata palub, peab üles
andma, mis ta nimelt soowib tunnistajalt lasta küsida ja peab
tunnistaja kohtusje tooma ehk tema selge adressi üles andma
ja paluma, et tunnistaja sedeli läbi saaks ette kutsutud.

Kui tunnistaja haiguse ehk nõrkuse pärast kohtusje ei wõi
tulla, siis kuulab kohus ehk kohtu nimetamise järele üks kohtu
liige ühes kirjutajaga teda tema kodus üle. Kohtukäijatele
antakse seda teada, et nad juures wõiwad olla, aga nende tule-
mata jäämine ei pane ülekuulamist seisma.

Tunnistaja, kes üle 25 wersta ettekutsujamise kohast kaugel
elab, kuulatakse selle wallakohtus üle, kelle osakonnas ta
elab. Kohtukäijatele antakse seda teada, et nad juures wõiwad olla.

Tunnistajad kuulatakse wallakohtus ilma wannutamata
üle, aga asjus, mis edasikaebamise alla käiwad, võetakse
tunnistajate läest allkiri, et nad seda kõik wandega tahawad
tunnistada. Iga tunnistaja kuulatakse iseäranis üle. Tunnis-
tajad, kes tunnistust weel ära ei ole andnud, ei wõi ligi olla,
kui teisi tunnistajaid küsitakse. Kohtukäijad saawad luba,
tunnistajatele küsimisi ette panda kõikide punktide kohta, mis
asja seletuseks tarwis läheb.

Kui tarwis on, siis wõib wallakohus asjatundjate inimeste
arwamist nõuda, niisuguste küsimuste otsustamiseks, kus õpitud
teadusi ehk harjunud osawust tarwis on. Asja-tundjaid wali-

takse kohtukäijate kottuleppimise pääle ühest kuni kolmeni, aga kui kohtukäijad kokku ei lepi, siis nimetab wallakohus ise. Asjatundjaid võib nendesamade põhjuste pääl tagandada, mis pääl tunnistajaidgi. —

Asjatundjad võivad waewatasumist nõuda, mis wallakohtu poolt 25 kop. kuni 2 rubla päew määratakse, selle järele kuda tööpäewa hind ja muud olemised on. Tasumine nõutakse selle poolt sisse, kes nende kutsumist palus ehk mõlemate käest, kui mõlemad seda palusiwad ehk kui ülewaatamine kohtu arvamise pääle ette wõeti.

Kohtukäijad võivad kohtu paluda, et kohus otsuse teeks selle wande põhjusel, mis kumbgi neist wannub. Omalt poolt ei wõi kohus wande wandumist mitte ette panda, ega sundida. Palwet ei wõi mitte usalduse mehed anda, waid kohtukäijad ise; palwe võib olla kirjalik ehk suusõnaline, mis protokollile üles wõetakse. Palwes tähendatakse täiesti asja olemised ja sõnadgi ära, mis wande läbi peawad finnitatud saama.

Kui kohtukäija, kes wande wandumise pääle kokku leppis, ennast sest wande andmisest lahti lööb ehk nimetatud tähtjaks ette ei tule seda kombet täitma, siis arwatakse, et see asi õige on, mille wastu wandewandumine sai lubatud.

Wande wandumist ei lubata: 1) niisugustes asjades, millest alaealised, ehk üleüldse need inimesed osa wõtawad, kellel waranduse waba pruukimine lubatud ei ole; 2) niisuguste asjade kohta, mis mingisuguse kuriteoga ehk süüteoga on ühendatud, ja 3) niisuguste aktide otsesohese mõtte tühjaks tegemiseks, mille ehtjuse wastu kahtlust ei ole awaldatud.

Wannet arwatakse selle asja tõendusets, mille pärast teda wannuti, ja teda ei wõi mingisuguste muu tõendustega ümber lükata.

Wallakohtus seletatakse ja otsustatakse iga asi, kui wõimalik, ühel istumisel. Pärast suusõnalist waidlemist peawad kohtumõistjad asja üle aru — kus kõrwalisi inimesi juures ei tohi olla — ja teewad otsuse, mis seltsamal korral kohtukäijatele kuulutatakse ja mille üle neilt allkiri wõetakse.

Kohtul ei ole õigust niisuguste asjade üle otsusteha, mida ei ole nõuetud, ega ka enam pääle mõista,

kui kohtukäijad pärinud, ega asja seletust wanaduse pärast ette võtmata jätta, kui kohtukäijad ise endid wanaduse pääle ei ole toetanud.

Kohtukäijate palwe pääle peab neile otsusest ärakiri antama, kõige hiljem kolmandal päeval pärast palwe ette panemist. Sga ärakirja eest on saajal kirjutajale 15 kop. maksta.

Kui kohtjal nõuu ei ole, otsuse läbi nõuetawat raha summat ära maksta, siis võib kohus ta palwe pääle ja pärast nõudja seletuste ära kuulamist, raha maksmise wõi otsuse täitmise määratud tähtaegade pääle ära jagada, seda mööda kui juur nõuetaw summa ja misjugune kohtja maksu jõud on. Otsuse täitmist teise tähtaja pääle jätta, kui nõudja sellega mitte rahul ei ole, on ainult üksford lubatud.

Niisugustes asjades, mis edasikaebamise alla käiwad, lubatakse otsuse esiotjalist täitmist, kui nõudja seda palub, ainult järgmistel olekul: 1) kui nõudmine mõistetud on ustawaks tunnistatud akti ehk koduse akti järele, mida kohtja õigeks on tunnistanud; 2) kui pärast üüri- ehk rendiaja lõppu üürijale kohuseks on tehtud, üüritud ehk renditud warandust käest ära anda; ehk kui mõistetud on seaduse wastu peetud warandust ära anda; 3) kui teenistuse asjas palkajale kohuseks on tehtud, teenijat ära lasta ja 4) kui nõudja pandi ette toob kaotuste kindlustamiseks selle oleku tarwis, kui ülem talurahwakohus otsuse muudab ja kui ette on arwata, et wiivitamise läbi täitmine pärast poole võimata saab olema.

Asjades, mis üle 15 rubla ei käi, teeb wallakohus lõpuotsuse, mille pääle edasi kaewata enam ei wõi. Nende otsuste pääle võib ainult tühjaks tegemise palwet järgmistel olekul sisse anda: 1) kui wallakohus niisuguse asja oma seletada wõtnud, mis seaduse järgi tema seletuse alla ei käi; 2) kui kohus kohtukäijaid ehk tunnistajaid ei ole ette kutsunud, ehk ei ole neid suusõnal asja seletada lastnud ehk on tähele panemata jätnud seaduslise nõudmise kohtumõistjate ehk tunnistajate tagandamisest; 3) kui kohus otsuse teeb, mis sellesama ehk teise kohtu poolt sellesamas asjas tehtud otsuse wastu käib; 4) kui otsuse tegemisest wähem kui kolm kohtumõistjat

osa on võtnud; 5) kui kohus otsuse teeb niisuguses asjas, milles nõudmist ei olnud ehk enam mõistab kui nõueti.

Tühjaks tegemise palve kirjutatakse ülema talurahwa-kohtu nime pääle ja antakse kahes eksemplaris — kahe nädala aja sees otsuse kuulutamijest — sinna wallakohtusse, kus otsus tehti. See kohus saadab seitsme päewa sees ühe eksemplari kõige aktidega ülemasse talurahwakohtusse, aga teise eksemplari läkitab teisele kohtukäijale poolele kodu kätte. Ülem talurahwakohtus kutsub pooled ette, aga nende tulemata jäämine ei pane otsuse tegemist mitte seisma.

Kui wallakohus kaebtust, edasi kaebtust ehk taja vastu ei võta, ehk asja seletamise juures aega wiidab, kohtumõistjate tagandamise, nõudmise kindlaks tegemise ja otsuse esiotjalise palve täitmise tähele panemata jätab, siis võib ülemale talurahwakohtule wallakohtu pääle kõrwalist kaebtust sisse anda. Kaebtused wiivitamise ja palwefirja tagasi lükkamise pärast antakse otsukohe ülemasse talurahwakohtusse, teised kaebtused aga sinna wallakohtusse, kelle otsuse pääle kaewatakse, kes nad siis seitsme päewa sees edasi saadab.

Asjades, mis üle 15 rubla, on edasi kaebtus lubatud. Edasi kaebtus kirjutatakse — niisama nagu tühjaks tegemise palve — ülema talurahwa-kohtu nime pääle ja antakse kahe nädala jooksul kahes eksemplaris sellesse wallakohtusse, kus otsus tehti, kes niisama talitab, nagu tühjaks tegemise palwega. Kui edasi kaebtus postiga saadetakse, siis arwatakse edasi kaebamise päewaks see päew, mil kaebtus posti pääle ära anti; kui kaebtus postil wiibib, siis ei arwata teda sellepärast mitte ajast ära jäänud olewat. Kõitide kaebtuste ja palwefirjade vastu võib kwiitungi saada.

Edasi kaebtuses peawad põhjused ülespantud olema, mis pärast otsust mitte õigeks ei või arwata. Uusi tunnistusi võib üles anda, aga mitte uusi nõudmisi juurde panna. Ülem talurahwakohtus kutsub pooled ette, aga kui üks tulemata jääb, siis ei pane see otsuse tegemist mitte seisma; jääwad mõlemad tulemata, siis jäetakse asi teiseks korraks.

Ülema talurahwa-kohtu otsus loetakse wiimseks ja see ei

käi mitte enam edasi kaebamise alla. Aga kui kohus asja seaduse vastu on talitanud, siis võib tühjaks tegemise palvet siisse anda rahukohtumõistjate kogule, kus juures üks rubla pandiraha moffetakse. Võetakse tühjaks tegemise palve kuulda, siis saab paluja pandi raha tagasi; jääb aga palve tähele panemata, siis läheb see raha ülema talurahwa kohtu kasuks.

Täitmise alla käivad: 1) walla kohtu otsused, mis seaduse jõuliseks on saanud ehk mis esiotja täita tulewad, ja 2) ülema talurahwakohtu otsused, mis edasi kaebtuse üle on tehtud, aga kui tema vastu seatud tähtaja sees edasi kaebtust ei ole siisse antud, ja 3) kui otsus tagaselja on tehtud, aga seatud tähtaja sees kaja ega edasi kaebtust ei ole antud.

Kui wõlglane otsust hää wiisiga ei täida, siis täidetakse see otsus nõudja palwe pääle sunduse teel. — Palwe, walla kohtu otsust täita, antakse sissenõudja poolt selles wallakohtus üles, kes otsuse oli teinud, aga ülema talurahwakohtu otsuse täitmise palwe antakse sinna wallakohtusse, kelle otsuse vastu edasi kaewati. Wallakohus annab nõudjale tema palwe pääle täitmise lehe wälja, mis nõudja selle wallakohtule ette paneb, kelle jaoskonnas otsus tuleb täita. Otsuse täitmise nõud on järgmised:

1) Maksta mõistetud rahajumma nõutakse wõlglaste liikurwa waranduse läbi siisse. Wallakohus läkitab ühe oma liikme kirjutajaga, et tema sissenõudja poolt nimetatud wõlglaste asjad kinni paneks. Seda antakse ta wõlglastele ja sissenõudjale ette teada, et nad juures oleks; aga kui kumbgi neist puudub, siis ei pane see asjade üleskirjutust mitte seisma. Kui kinnipanemise warandus niisugune on, et ta ruttu hukka läheb ehk kui karta on, et teda wähest ära peidetakse, siis võib kohus kinnipanemist wiibimata korda seadida, ilma et ta enne wõlglastele kutsejedelit jaadaks.

Kinnipanemise alla ei käi mitte: 1) iga päewa kantawad riided, mis aastaaja järele hädasti tarwis on; 2) pesu ja majariistad sel arul, mil neid wõlglastele ja tema perele iga-päewaseks pruukimiseks hädaste tarwis läheb; 3) nende sänginõud

ja sängid; 4) majas olev toiduvara ja puud, nii palju kui maja ülespidamiseks kase kuu pääle tarwis läheb; 5) kujud, kellel kard katet ega ehte asju kullles ei ole; 6) liikuw warandus, mis kohalise talurahwa seaduse järele liikumata waranduse külge arwatakse; 7) maa kaswud ja maa wili, mis rendi kontraktide poolest antud eeskirja järele koha päält ei wõi wälja wedada, ja 8) liikuw warandus, mis talurahwa maja pidamises hädaste tarwis tunnistatakse olevat.

Kui sissenõudmist ühe abikaasa käest toimetatakse, siis kirjutatakse liikuw warandus, mis nende ühises korteris on, üles ja müüakse ära.

Ütleb wõlglane ehk mõni kolmas inimene, et wõlglaste käes olevad asjad mitte wõlglaste omad ei ole, siis ei pane see asjade üleskirjutamist ja kinnipanemist mitte seisma, aga kolmas, kelle omad need asjad on, wõib wõlglaste ja sissenõudja wastu nõudmist tõsta ses kohtus, mille alla nõudmine asjade hinna järele käib, et asjad kinnipaneku ja sissenõudmise alt päästetud saakjivad.

Wõlglane wõib nõuda, et mõned asjad tema warandusest kinni panemata jääks, kui neist asjust, mis tema on juhatanud, hinna panemise järele küll saab, et sissenõudmist ära tasuda.

Üles kirjutuse juures määratakse asjadele hind ja antakse nad pärast nõudja ehk wõlglaste kätte hoiu alla, kui wastane pool sellega rahul on, ehk mõne kolmanda kätte, keda nad ise on walinud, ehk kui nad kofku ei lepi, kellegi kätte raabritest ehk poliisei kätte. Hoidja wõib oma kulude eest tasumist saada, aga hoitud waranduse äraraiskamise eest langeb ta kaelakohtu alla. Raha protsendi paberid ja kallid asjad wiib walla kohtumõistja wallakohtusse.

Wallakohus nimetab äramüümise tähtaega kümnest päewast kuni ühe kuuni ja müüb asjad wallakohtu juures ära. Kui aga waranduse wedamine raske ehk kallis on, siis müüdatakse see ta hoidmise paigas ära.

Wäljamüümine hakkab hommiku kell 10. Senini on wõlglastel õigus, kõiä sisse nõutawat summat wälja maksta ja oma warandust müümise alt päästa. Kui kedagi pakkujaid ei tule

ehk üks ainus tuleb, siis oodatakse kella 2ni p. l. Aga kui kell 12 vähemalt kaks pakkujat tulewad, siis hakatakse nende nõudmise pääle wälja pakkuma.

Wõlglasel ja ametnikkudel, kes kinnipanemist ja müümist toimetawad, ei ole luba pakkuda.

Enampakkuja peab kohe vähemalt wiienda osa wiimsest hinnast sisse maksma ja puuduwa järgmisel päewal kuni kell 12 l. muidu kaotab ta käsiraha. Ostjale ei anta asja enne kätte, kui ta täit hinda ei ole wälja maksnud.

Waranduse peremehel on luba nõuda, et need ehk teised asjad enne muid saaks ära müüdüd ja niipea kui nõuetaw summa käes, siis ei müüda järeljäädawaid asju mitte.

Wäljakauplemine arwatakse pidamata jäänuks: 1) kui keegi pakkuma ei tule ehk kui üks ainus tuleb; 2) kui neist, kes tuleb, keegi määratud hinnale pääle ei pane ja 3) kui ostja, kes käeraha maksis, ülejäänud summat tähtajal ära ei maksa.

Kui wäljakauplemine pidamata jääb, siis on nõudjatel luba paluda, et uus müümine saaks nimetatud ehk jälle warandus määratud hinna eest neile saab. Teisel wäljapakumisel võib warandust ka alla määratud hinna ära müia.

Kui wõlglasel kolmanda inimese käest raha saada on, siis keelab kohus nõudja palwe pääle sellele inimesele ära, raha wõlglastele wälja maksta, waid annab käsu, jeda tähtajal kohtusse maksta. Balgast wõetakse aga kolmas osa wõla tasumiseks.

Kui nõudja palub sissenõudmist wõlglaste liikumata waranduse pääle pöörata, siis ei hakka wallakohus iie mitte sissenõudmist toimetama, waid annab nõudjale luba, jelle kohtu koha eesistujale asja üles anda, milles äramüümine peab toimetatama. (Talukohad müüdatakse kohalise rahukogu juures, aga need talukohad, mis ses kreposti jaoskonnas on, kus ringkonna kohus, siis müüdatakse ringkonna kohtu juures).

Kui sissenõudja kohtule üles annab, et wõlglane temale jeda asja kätte ei anna, mis temale on mõistetud ja mis walla kohtu osakonnas on, siis läkitab kohus ühe omist liifmetest ja kirjutaja, et asja wõlglaste käest ära wõtta ja nõudjale anda. Kui wõlglane wastu paneb, siis kutsub kohtu liige wallawanema

ehk mõisa politsei pidaja abiks. Kui asja üles ei leita, siis mõistab kohus, et võlglane nõudjale asja hinna peab maksma. Niiisama talitatakse, kui nõudja kohtule üles annab, et kohtja vastu kohtumõistmist teda liikumata varanduse pidamisele ehk serwituti pruukimisele ei lasa.

Kui nõudja kohtule üles annab, et võlglane otsuse läbi määratud tähtaja sees neid talitusi ehk töösid ära ei ole teinud, mis tema teha oliwad mõistetud, siis kutsub kohus võlglast ette ja annab nõudjale pärast seda, kui ta võlglaste seletused ära on kuulanud, luba, need talitused ehk tööd võlglaste rehkningi pääl ära teha.

Süüteo asjus waatab wallakohus weikesed süüteod läbi ja mõistab talurahvast nuhtluste alla, kui süütegu wallakohtu piirides sündinud, kui tegijad ja kannatajad kõik talupoja seisusest, kui asjaga mõni suurem kuritegu ühendatud ei ole, mis kõrgema kohtu mõistmise alla käib ja kui kõige selle juures kahju tasumise nõudmine üle 100 rubla ei käi.

1. Ssikulik teotus, nagu kisklemine ja kaelus, sõimamine, peksumine ilma werewalamata ja teha wigastamata, laimatus, ähwardus ilma kurja nõuta, teotus suusõna ehk kirja läbi, käiwad wallakohtu mõistmise alla. Wallakohtu alla ei käi aga mitte põletamise ähwardus (Senati otsus 1871. aast. Nr. 1052) ega isa, ema, wanaisa ehk wanaema teotus, mis ringkonna kohtu mõistmise alla tuleb. (Nuhtluste seadus § 1534).

Oma woliga wõõra varanduse omandamine ehk oma õiguse täitmine, kus seaduslist abi wõis nõuda, käib walla kohtu mõistmise alla.

3. Süüteod wallawalitjuse seadlemiste vastu, nagu seaduse wastane, oma woliline talurahwa kofku kogumine, kogukonnast wälja minemine ilma luba täheta ehk kauem wäljas elamine, kui lubakirja tähtaeg, arresti alt ära kargamine jne. trahwitakse wallakohtu poolt. Aga kui arresti alt ära kargaja wahtidele vastu paneb ehk kui seaduse wastaliste kofkutulekute juures kära ja möllamist ette tuleb, siis antakse süüdlased ülema kohtu alla.

4. Süüteod hääde kombete wastu, nagu jumala-teenistuse ajal waga olefu rikkumine joobnud, häbemata olefu, naermise, kätsemise ehk üleüldse inetumate tegude läbi, rahwa koftutulemistel kõlwatumate waidlemiste, tüli ja sõimamise tõstmine usuteenistuste wahel, joodiku ja liideriku elu pidamine, — langewad wallakohtu mõistmise alla, kui need süüteod talupoegade keskel on süündinud.

5. Süüteod inimeste julge elukorra wastu. Siin langewad wallakohtu nuhtluse alla need inimesed, kes tulekahju korral ehk muidu õnnetuste juures palutud abi ei anna, kes koeri ehk muid loomi inimeste pääle äsjitab, kes kistjaid metjaloomi peab ehk kardetawate koduloomade järele ei walwa, ilma asjata inimeste afupaigas püssi lasseb, tulega etteawaatamatalt ümber käib jne.

6. Wõõra waranduse omandamine omal wolil, nagu wõõra wilja lõikamine, wõõra heina niitmine jne. nõnda ka see, kui teenijad nende kätte ustud peremehe riistu äraraiskawad, ja need, kes raha pääle mängiwad, langewad wallakohtu alla. Aga kui asja hind, mis teenijad ära raiskawad, üle 10 rubla käib, siis läheb asi suurema kohtu alla.

7. Wargus. Rõõksugu wargus, pettus, warguse aitamine ja salgamine, warastatud asjade ostmine, müümine, pandiks wõtmine jne. käib ainult siis wallakohtu mõistmise alla, kui asi üle kümne rubla wäärt ei ole ja waras enne ülema kohtu poolt ju trahwitud ei ole, kui pääle selle asja juures muud süü raskendawaid olemisi ette ei tule ning warguse asi mitte moasaak põllult ei ole. Wiimastel olekutel käib asi suurema kohtu alla.

Iga wallakohus wõib ainult need asjad seletuse alla wõtta, mis tema ametkonna piirides on. Kui ühes asjas mitu kohtjat (kaebtuse alust) on ja nad mitmes wallas elawad, siis on kohtjal õigus oma tahtmise järele asja sinna kohtusse anda, kelle all — olgu ka üks ainus — kohtja elab. Süüteo asjad seletatakse jäl wallakohtus, kus tegu on tehtud, olgu tegijad kust wallast tahes. On mitu kuritegu ja mitmes wallas ühe inimese poolt tehtud, siis seletatakse seda jäl, kus kõige suurem kuritöö tehti.

Nõudmise asju ei võtta wallakohus muidu ette, kui nõudja kaebtuse pääle, kes asja otsustamisest kasu loodab. Süüteo asjad alustatakse kas kaebtuse pääle nende poolt, kes süüteost liiga kannatanud, ehk, kui need täisealised ei ole, nende vanemate ehk eestkostjate poolt, wallawalitsuse ülesandmise, ehk kohtu enese äranägemise pääle. — Teotamine, laimamine, söimamine, löömine ja mõõra waranduse omandamine mitte salaja ega warguse wiisil, niisama wargus, kelmus ja pettus wanemate ja laste ning abikaasjade wahel ei käi mitte muidu nuhtlemise alla, kui liia kannataja kaebtuse pääle. Neid asju on ka luba leppimisega lõpetada, s. o. süüdlased on nuhtlusest lahti, niipea kui liia kannataja nendega ära on leppinud.

Wallakohus võib süütegude eest mõista; raha trahwi kuni 12 rubla ehk tinnipanekut kuni 2 nädalat ehk ihunuhtlust kuni 20 lööki.

Iga süü eest võib wallakohus seda trahwi mõista, mis ta kõige kasulikumaks arwab, nii et süüdlane teistkord seda süüdi ei teeks; aga üksigi nuhtlus ei tohi kõige kõrgemast mõõdust üle minna, mis seaduses määratud. Ihunuhtlust peab ainult niisugustel olekul mõistutama, kus süüdlane kõik häbi on ära kaotanud ja teised nuhtlused enam tema pääle ei mõju.

Ihunuhtluse alla ei ole luba mõista: talupoegi, kes 60 aastat wanad, kes walla ametites ehk neid ametid enne auuga pidanud, kes kreiskooli ehk teise õpeasutuse läbi teinud; talupoegi, kellele nimelt — aga mitte teiste hulgas — kõige kõrgemalt meele järele olemist kuulutatud, koolmeistrid ja koolide eestseisjaid, sõdatid, tagawara mehi ja neid, kes wälja lastud, niisama ka naisterahwast.

Wallakohtu otsus arwatakse wiimseks, kui raha trahw üle 5 rubla ehk tinnipanek üle 3 päewa ja kahju tasumise nõudmise hind üle 15 rubla ei käi. Niisugusel korral ei ole edasi kaebtus lubatud, waid võib ainult tühjaks tegemist paluda. Kõigis teistes asjades on luba edasi kaewata ülemasse talurahwa kohtusse. Edasi kaebtus wallakohtu otsuste pääle ja tühjaks tegemise palwe ülema talurahwa kohtu otsuste pääle tehakse seltsamal wiisil nagu nõudmise kohtu asjus. Kõik asja talitused

walla ja ülemas talurahwa kohtus sünnivad rahwa keele pääl ja on wabad kõigest põslina, margi ja muust maksust. Sõu-
teo asjas antakse otjuse äratiri asjaosalise maksuta.

II. Sõukohtu pidamine on surnud inimesest mahajäänud päranduse alalhoidmiseks seatud kes selle päranduse ärajagamist pärijatele seadusliku korra järele toimetab. Sõukohtu pidamine talupoegadeest mahajäänud waranduse üle on selle walla kohtu asi, selle ojakonnas pärandus on. Kui pärijad teadupärast ei ole, ehk kui nad küll teadupärast, aga kõik ehk ka mõni neist ära on jäänud, millest karta on, et päranduse wara ära raisatakse ehk kui alaealist wõi üleüldse niisugusid pärijaid järele on jäänud, kes hoolekandmise alla käiwad, siis peab wallakohtus wiibimata, ilma et kellegi poolt palumist oodata, alal hoidmise nõuustid pruukima. Muidu peab wallakohtus seda tegema, kui teda selleks palub: 1) keegi pärijatest; 2) testamendi täitja; 3) wõlaandja, kel wõla nõudmist on, mis kohtu poolt tehtud, järele peab maksutama ehk kindlaks tehtama; niisugusel korral käib kinnipanemise alla ainult nii suur osa warandusest, et sellest ülesantud wõlatajumiseks saab; 4) kui surnud inimene walla ametnik oli ja ülemad tema päranduse kinnipanekut nõuamad, siis käiwad kinnipaneku alla üksnes kogukonna raha summad, asjad ja paberid.

Alalhoidmine sünnib asjade üleskirjutamise ja kinnipanemise läbi jellesama korra järele, nagu nõudmise kohtu asjus kirjutatud.

Kui pärijad ära on, ehk neid teada ei ole, siis kutjutakse nad wallakohtu poolt ette, kas kohalise kiriku kuulutuse ehk kubermangu ajalehe kuulutuse läbi, mis kolm kord järjestiku peab sündima, pääle selle peawad kuulutused üles löödama walla kohtus ning naabri waldade kogukonna maja ukse kõrwal. Ette tulemise tähtajaks määratakse 6 kuud wiimast kuulutuse trükkimisest ajalehes ehk, kui seda ei olnud, wiimast kuulutuse päewast firikus.

Kui seatud tähtajal ühtgi pärijat ei tule, siis langeb warandus selle kogukonna pruukida, kust kadunud pärit oli. Pärijad wõiwad siiski wanalduse tähtaja jooksul s. o. 10 aasta

sees pärandust kohtu teel tagasi nõuda, aga nad kaotavad õiguse selle aja sisetulekuid nõuda.

Päranduse wara kätteandmine pärijatele sünnib kohtu poolt, kui nende õigus oli kinnitatud, mis mitte warem ei wõi sündida, kui kuu pärast päranduse jätja surma. Pärast pärijate kinnitamist päranduse õigustes ei kaota teised ometi õigust — kuni wanalduje tähtaja möödaminemiseni — pärandust taga nõuda nõudmise korra järele.

Talupojad wõiwad oma testamenti ise kodus teha ja walla kohtus kinnitada lasta, ehk suusõnal wallakohtus üles anda ja protokollki lasta wõtta.

Kui alaealiste laste ja nõdrameelsete tarwis testamentis hooletandjaid ehk eestkostjaid ei ole nimetatud, siis nimetab neid walla kohus. Hooletandjatele antakse tunnistused wälja, kus nende õigused ja kohused üles on tähendatud. —

Ka julapsete wõtmise palwe, kui wõetaw talurahwa seisusest ehk leitud on, antakse sinna wallakohtusse, kus wõetawa elukoht on.

Ukrite ustawaks tunnistamist toimetab wallakohus, kui walla kogukondade liikmed need lepingud, mis 300 rublast üle ei käi, suusõnal ehk kirjalikult eneste wahel teinud. Aga niisugused lepinguid, mida alaealised, hullud ja teised õiguse wõimetumad teinud, ei tohi wallakohus mitte ustawaks tunnistamisele wõtta.

Täh. I. Rendikontrahid mõisnikkude ja talupoegade wahel kinnitatakse komisjari poolt.

Täh. II. Rendikohtade ülesandmisi niijama tingimiste muutmisi annab mõisnik rentnikule wallakohtu läbi teada, niijama teatab rentnik ses asjas oma wastu kostusi mõisnikule walla kohtu läbi.

Rahukohtus.

1. Nõudmise asjad.

Nõudmise asjus käivad rahukohtu mõistmise alla kõik nõudmised talupoegade wahel, mille hind üle 100 rubla käib, ja nõudmised teiste seisuse liikmete wahel, mille hind mitte üle 500 rubla ei käi, nimelt: 1) nõudmised isikuliste kohustuste ja lepingute pärast liikumata waranduse üle; 2) tasumise nõudmised kahju ja kaotuste eest; 3) nõudmised, et rikutud omaokspidamist jälle jalule seada; 4) nõudmised serwitutide pruukimise rikkumisest liikumata waranduses, kui rikkumise ajast mitte enam kui üks aasta mööda ei ole läinud; 5) nõudmised, liikumata asja näitamisest kahju saamise kohal ja 6) palwed esiotjaliste nõudmiste kindlaks tegemisest iga summa pääle, enne nende toomist.

Asjades, mis rikutud omaokspidamise jälle jalule seadmise ja serwitutide pruukimisesse puutuwad, ei hakka rahukohtumõistja mitte dokumenti läbi katsuma, kus pool liikumata wara-omanduse õigus ehk serwitutide pruukimise õigus on, waid ta seab üksi rikutud omaokspidamise ehk pruukimise jälle jalule.

Pääle ülemal nimetatud asjade wõib rahukohtu mõistja weel igat nõudmise asja ette wõtta ja otsustada, olgu nõudmise hind ka üle 500 rubla, kui mõlemad kohtukäijad pooled paluwad, et kohtumõistja otsuse jūdame tunnistuse järele teeks. Kohtukäijad peawad seba soowi aga selgelt ja otsekoheselt awaldama ning selle üle oma allkirja andma. Niisugusel korral tehtud otsus loetakse lõpu-otsuseks, mis pääle enam edasikaebtus ei ole lubatud.

Kui pooled soowiwad, siis wõiwad nad paluda, et auu rahukohtumõistja nende asja seletaks ja otsustaks. Siis peawad nad ennast ka selle otsuse alla heitma ja neil ei ole õigust selle asja pärast hiljem weel kuhugile mujale kohtusse minna.

Uudo! Rahukohtumõistja võtab asja seletamise nõudmise pääle ette, mis üks kohtuläija ise annab. Asjades, mis alla 10 rubla, ei ole mingit maksu, aga asjades, mis üle 10 rubla, on iga poogna päält, mis rahukohtumõistjale ontakse, niisama ka iga lehe päält, mis kohtumõistja läest välja võetakse, (10 kop. maksta. Pääle selle võetakse 1 kop. iga rubla päält, olgu nõuetam ehk vastuvaieldav summa. Asjades, mis hinna panemise alla ei äi, määrab kohus ise maksu summa, mis aga üle 5 rubla ei tohi olla. Nõudmise palvetirjas peab selgeste ülespantud olema: 1) Nõudja enese amet ehk seisus, nimi, isa nimi ja sugunimi, ning elukoht; sedasama ka tunnistajatest, kelle pääle nõudja ennast toetab ja niisamuti kohtjast; 2) tõendused, mis pääle nõudja oma nõudmist põhjendab; 3) nõudmise asja hind, maha arvatud need asjad, mis hinna panemise alla ei käi, nagu fermitutide rikunud pruukimiseft j. n. e.; 4) mis laebaja nimelt nõuab ehk palub.

Nõudmise asja hinnaks arvatakse see summa, mis üles on antud nõudmise palves, kapitali summa juurde ka neid protsentisid lisades, mis nõudmise tõstmise päevani nõutakse. Kui kohtjale selle hinna vastu vaidleb, siis määratakse hind asjatundjate inimeste läbi ühe tähtaja sees, mis kohus selleks nimetanud.

Kirjalikud tõendused annab nõudja kviitungi vastu ühtlasi nõudmise palvetirjaga kohtumõistja kätte, ehk ka hiljem, kõige hiljem aga kell kaks pärast lõunat enne seda päeva, mis kohtu ette tulemise päevaks on määratud. Kui mõlemad pooled ühes ette tulevad, siis võib kohtumõistja nende asja kohe seletamisele võtta, aga ta ei tohi teisi asju, mis selleks päevaks nimetatud, mitte ettevõtmata jätta.

Kohtuläijad, tunnistajad ja teised inimesed kutsutakse sedeli läbi ette. Sedelis peab ülespantud olema: 1) nõudmise asi; 2) keda kutsutakse ja kelle palve pääle; 3) koht, kuhu ette tuleb minna; 4) ettetuleku päev ja tund; 5) tulemata jäämise tagajärjed.

Asja seletamine kohtu ees sünnib avalikult, aga kui mõlemad pooled paluvad ja kohtumõistja nende palve leiab tähele

panemise väärt olewat, siis wõib asja seletamine ka kohtu
 uuste finni olles sündida. **Koostja wõib**, ilma et ta asja sisu pääle hakkaks koostma
 eht seletust andma, asja kustutamist paluda järgmistel olekul:
 1) kui asi teise kohtu koha alla käib; 2) kui mõnes teises koh-
 tus juba kohut peetakse sellesama asja üle ja nendesamaste
 inimeste wahel eht niisuguse asja wahel, mis sisseantud asjaga
 ühendatud on; 3) kui nõudja pärimine kõige täiega mõnd tõist
 kohtjat puutub; 4) kui nõudmine niisuguse inimese poolt on
 tõstetud, kellel mitte õigus ei ole kohtus nõuda ega kosta.
 (Alaealised, nõdrameelsed, hullud ja need, kes pillajateks on
 tunnistatud ja eestkohtjate alla pandud).

Rahukohtumõistja peab püüdma poolestid üksteisega ära-
 lepitada ja neile jels oma arwamise järele kõige kohasemat
 teed juhutama. Kui pooled ära lepiwad ja rahulepingule
 alla kirjutawad, siis ei wõi nad seda asja enam uueste üles
 wõtta.

Õhtuse tegemist wande põhjusel lubatakse nendesamade
 tingimistega, mis wallagi kohtus, muud kui pääle nende olekute,
 kus wallakohtus wandewandumine keelatud on, ei lubata ka
 weel wande wandumist niisugustes asjus, mis kroonu walitsuste,
 maakonna asutuste ja linna- eht maakogukondade kasuga ühen-
 datud ning ühenduste, seltside ja kompaniide asjus.

Kui kohtumõistja tarwis näeb olewat eht kui kumbgi pool
 seda palub, siis toimetab kohtumõistja lahe ustawa tunnistaja
 ja kohtumõistjate juures olemisel ülewaatamist koha pääl. Kui
 kohtukäijad ülewaatamisele mitte ei tule, siis ei pane see üle-
 waatamise toimetust mitte seisma ja äraolejad kaotawad õiguse,
 rahukohtumõistja talituste üle ülewaatamise toimetamise juures
 kaewata.

Asjatundjate arwamise nõudmises on needsamad tingimised,
 mis walla kohtus.

Palwete täitmine, et nõudmised kindlaks saaksiwad tehtud,
 on rahukohtumõistja wõimusesse antud; aga kui seatud korra
 järele ustawaks tunnistatud wõlatäht sissenõudmises ette pan-
 nakse ja nõudja kindlastegemist pärib, siis ei ole kohtumõistjal

mitte õigust teda tagasi lükkata. Niisama ei ole kohtul õigust kindlaks tegemise palwet nõudmise ajal tagasi lükkata, kui nõudmine maatööle palgatud töölise vastu käib lepingu põhjusel, mis seaduslikult lepingu lehe järele tehtud.

Kui kohtja ainult ajuti rahukohtu osakonnas aset peab, siis on rahukohtumõistjal nõudja palumise pääle õigus kohtja käest nõuda, et tema, kui otsuse üle edasi peaks kaevatama, pandi paneb ehk mõne ustava kohalise inimese käimeheks ette toob. Kui kohtja seda nõudmist ei täida, siis võib kohus tema liikumat warandust finni panna selle summa suuruselt, mis tal otsuse järele maksta on.

Kohus ei tohi enam mõista, kui nõutakse: kui õigeks mõistetud pool seda nõuab, siis mõistab rahukohtumõistja, süüdlaseks mõistetud poolele kohuseks, teisele poolele kohtupidamise kulud ära maksta.

Asjades, mis üle 30 rubla ei käi, teeb rahukohtumõistja wiimise otsuse, mis korda seadmise järele wiibimata täidetakse. Asjades aga, mis üle edasi võib kaevata, ei lubata otsuse esiothalist täitmist muidu kui kohtukäija palumise pääle järgmistel olekul: 1) kui raha sissenõudmine on mõistetud nüijuguse akti järele, mille ehtsuse vastu keegi ei ole waielnud; 2) kui, pärast üüriaja mööda minemist, üürlasele kohtu läbi otsuseks on tehtud, üüritud warandust tühjaks teha ehk ära anda, ehk kui kohtu otsuse läbi määratud on, seda warandust käest ära anda, mis mitte seaduslikus pidamises ei olnud; 3) kui palkajale kohuseks on tehtud, teenistuses ehk töös olemat inimest ära lasta; 4) kui nõudja pandi ette toob ja kaotuste poolest wastutamise enese pääle võtab selle oleku tarwis, kui rahukogu otsuse ümber maudab ja kui päälegi ette arvata võib, et wiivitamise üle toodakse selle rahukohtumõistja otsustada, selle ametkonnas täitmine sünnib.

Asjades, mis üle 30 rubla ei käi, teeb rahukohtumõistja lõpu otsuse, mille üle edasikaebtus lubatud ei ole, waid ainult tühjaks tegemist lubatakse paluda järgmistel olekul: 1) Kui seaduse otsekohesest mõttest awalikult üle on astunud ehk kui teda wõõriti on seletatud: 2) Kui nõnda tähtsaid kohtupidamise

kumbeid ja wormisid on rikunud, et nende täitmata jätmise pärast võimata on, mõistust kohtuotsuse jõuliseks tunnistada; 3) kui ametkonna ehk võimuse piirtest, mis seaduse läbi rahukohtumõistjale antud, üle on astunud.

Tühjaks tegemise palve antakse otsuse ärakirja juurde pannes ühe kuu aja sees otsuse kuulutamise päevast arvatud sisse anda. Edasi kaebtus kirjutatakse rahukogu nime pääle ja antakse kahes eksemplaris sellele rahukohtumõistjale, kes otsuse tegi. See saadab ühe eksemplari teise kohtukäija poole kätte, teise aga asja altitega rahukogusse. Edasi-kaebtuses peab asja olemised üleval olema, mispärast otsusega mitte rahu ei või olla. Uusi tunnistusi võib edasi kaebtuses ette tuua, aga uusi nõudmisi ei ole mitte luda juurde panda. Nuteks nõudmisteks ei arvata aga mitte protsentisid, mis selle aja sees juurde tulevad, kui asja seletatakse ega ka jeda, kui asja eest raha nõutakse, sest et asi hukka on läinud. Kõrvalised kaebtused rahukohtumõistja talituste üle asja ajamises antakse ühes edasi kaebtusega, välja arvatud kaebtused wiivituse pärast, nõudmise ja edasi kaebtuse palve kirja ehk kaja tagasi lükkamise, niijama nõudmise kindlaks tegemise ehk otsuse esiotjalise täitmise palve täitmata jätmise pärast; neil olekul võib kõrvalist kaebtust ise äralde anda ja nimelt esimese nelja asja pärast otse rahukogusse, viimase kahe asja pärast rahukohtumõistjale, kelle pääle kaevatakse. Edasi kaebtuse tähtajaks on seitse päeva määratud, välja arvatud kaebtused wiivitamise üle, kellel wananemise tähtsuga ei ole.

Edasikaebtused lähewad rahukogusse. Wastaline pool, kellele edasi kaebtuse ära kiri kätte saadetakse, võib omalt poolt kirjalise seletuse kohtusse anda edasikaebtuse wastu. Seletus tuleb ühes eksemplaris ja enne kohtu ette mineku päewa sisse anda. Wastane võib seda kohtu kantseleis lugeda ja omale ära kirjutada. Kohtu käijatele antakse teada, mil nende asi seletamise alla tuleb. Kui üks pool tulemata jääb, siis ei pane see asja seletamist mitte seisma, aga kui mõlemad pooled puuduvad, siis jäetakse asi teiseks korraks. Tulnud pooltele antakse luba, funktsionalisi seletusi ette panda.

Rahukogu otsused loetakse viimiseks, edasikaebtust nende pääle ei lubata. Tühjaks tegemise palwet võib nendel samudel oletutel sisse anda, nagu rahukohtumõistja otsuste pääle.

Tühjaks tegemise palwed kirjutatakse senati tühjaks tegemise depardemangu nime pääle ja antakse sinna kohtusse sisse, kelle otsuse üle kaewatakse. Palwega ühtlasi on 10 rubla pandi- raha maksta, mis paluja tagasi saab, kui palwe tähele pane- mise wäärt leitakse, muidu aga kroonu kassasse läheb.

Nuhtluse kohtu asjad

mis rahukohtu mõistmise alla käiwad, on ette nähtud ja üles arwatud. „Rahukohtumõistjatel pääle pandawate nuhtluste sea- duses.“ Siis langewad mitmesugused süüteod ja üleastumised feltskondliku korra wastu, erainimeste auurikkumine, wägivalda pruukimine, weikesed wargused, pettused ja wõõra waranduse omandamine. Pääle selle waatawad rahukohtumõistjad kaebtusi weikeste efsituste roolest kauba ja käsitöö seaduste wastu ja mõistab nende pärast trahwisiid oma wõimuse piires. Wiimaks on veel üks jagu süütegusid, mis küll suuremad nuhtlust nõua- wad, kui rahukohtumõistja võib pääle panna; need on niisugused asjad, mis muidu ei hakata, kui erainimeste kaebtuse pääle ning mida leppimisega võib lõpetada, nagu weike haawamine ja keha wigastamine, raha nõudmine ähwardusega, wanematele wastu paned jne. Niisugustes asjades ei tee rahukohtumõistja mingit otsust, ei hakka ka sugugi süüdi seletama ega harutama, waid püüab poolestid ära lepitada. Kui lepitus korda läheb, siis lõpetab rahukohtumõistja asja ära ja selle üle ei wõi enam kusgil kaebtust tõsta, aga kui lepitus korda ei lähe, siis annab ta asja kohtu-uurija kätte.

Süütegude eest võib rahukohtumõistja järgmisi nuhtlusi määrata: 1) märgu andmist, laitust ja noomitust, 2) raha- trahwi mitte üle 300 rubla, 3) kinnipanekut (arrest) mitte üle 3 kuu ja 4) wangi panemist poolteise aastani.

Iga rahukohtumõistja mõistmise alla käiwad üksnes need süüteod, mis tema osakonnas tehtud. On üks inimene mitu kuritegu mitmes rahukohtumõistja osakonnas teinud, siis käib

asi selle rahukohtumõistja alla, kelle ametkonnas kõige tähtsam süütegu on tehtud.

Rahukohtumõistja hakkab asju seletama: 1) Kaebtuste pääle erainimeste poolt, kes kuriteos kahju ehk kaotusi kannatanud; 2) teada andmistele pääle politsei ja muude walitsuse wõimuste poolt, ja 3) kui tema otsukohe ise kurja tegusi on silmanud, mida taga uuritakse ilma kaebtusetä erainimeste poolt.

Erainimeste kaebtuses peab ülesantud olema: 1) Süüdistaja (kaebaja) nimi, sugunimi, amet ja elukoht, 2) kuritöö, tema tegemise aeg ja koht; 3) kahju ja kaotused, mis süüdistajale tehtud; 4) süüdistatav ehk kahtluse alune inimene ja tema elukoht; 5) tunnistajad ehk muud tõendused, millega kaebtust tõendatakse, ja 6) aasta ja kuupäew, mil kaebtus sisse anti.

Inimesed, kes kuritööst kahju on saanud, wõivad asja ka otsukohe kohalisele politseile üles anda, kelle kohus on järele otsimist ette wõtta ja leidusi rahukohtumõistjale ette panna.

Süüdistatav kutsutakse kohtusse sedeli läbi, kus selgeste peab tähendatud olema: 1) ette kutsutaw inimene; 2) ette tulemise aeg ja koht; 3) asi, mille pärast süüdistatawat ette kutsutakse ja 4) ära jäämise tagajärjed.

Ette kutsutaw peab asja seletamisele ise tulema; aga asjus süü tegudest, mille eest seaduses mitte kõrgemaid nuhtlusi ei määrata kui arrest, wõib ta enese asemel usaldusmehe saata. Siiski on kohtul õigus nõuda, et süüdistatav ise ette tuleks, kui asja olemiste järele seda hädaste tarwis on. — Asjus kuritegudest, mille eest seaduses wangipanemine ehk weel waljem nuhtlus on määratud, annab kohtumõistja, kui süüdistatav ette ei tule, käsu teda ette tuua. Seda käsku wõib kohtumõistja ka ilma anda, et enne süüdistatawale kutsukirja saadaksigi.

Päew ja tund, mil süüdistatav ette peab tulema, antakse süüdistajale teada.

Reegi süüdistatawatest ei tohi ilma rahukohtumõistja loata ära minna sest linnast ehk osakonnast, kus asja toimetatakse. Et süüdistatawale kohtu eest põiklemise teed kinni panna, siis wõib rahukohtumõistja järgmisi nõuusi pruukida; 1) kui süüdistatawa pääle kahtlus on langenud niisuguses süüteos,

mille eest seaduses rahatrahw ehk arrest on määratud, ehk kui tema käest ainult tasumist nõutakse, — siis allakirjutust võtta, et ta ette tuleb, ehk nõuda, et tema passi ehk käsimehe ette tooka; ja 2) kui süüdistatava pääle kahtlus kaalub niisuguses kuriteos, mille eest seaduses wangipanemine ehk weel waljem nuhtlus on määratud, siis käsimeest ehk panti nõuda, ehk ka süüdistatawat ennast kinnipanemise alla võtta. Käsimeheks olemine on see, et käsimees enda pääle võtab rahaga vastutada, kui süüdistataw kohtu eest põikleb. — Pant peab olema kas raha ehk liikuw warandus ja võib ette toodud saada niihästi süüdistatava enese kui iga muu inimese poolt. Käsimehe maks ja panti summa määratakse rahukohtumõistja poolt seda mööda, kui walju nuhtlus süüdistatawale ähwardab tulewat ja mis-sugune pandiandja ehk käsimehe olemine on. Seesinane summa ei või mitte alam olla tasumise hinnast, mis süüteost kannatanud inimene nõuab, kui ustawad tõendused tema nõudmist toetawad.

Rahukohtumõistja seletab asju suusõnaga ja awalikult. Kinnipandud uste taga seletatakse ainult asju: 1) süütegudest perekondliku õiguste wastu; 2) naesterahwaliku auu rikkumisest, hooratööst ja muist häbemata ehk äraeksitamisega ühendatud tegudest, ja 3) süütegudest, mis mitte muidu taga ei uurita, kui erainimeste kaebtuse pääle, kui mõlemad pooled paluwad, asja mitte awalikult seletada.

Õige päält küsib rahukohtumõistja süüdistatawat, kas see ennast tema peale kaewatud asjas süüdlaseks tunnistab. Kui kaebtuse alune ennast süüdlaseks tunnistab, siis ei ole tarwis enam muud tunnistusi; kui aga süüdistataw jalgab, ehk kui ta sugugi ettepanud küsimiste pääle kosta ei taha, siis hakkab kohtumõistja, ilma ähwardamiste, lubamiste, kawaluste ehk muude sunduse nõude tarwitamata tõendusi läbi katsuma, mis asjas on olemas. Tõendused, mis üks pool ette on toonud, awaldab kohtumõistja teisele poolele. Uskus, mis luba on leppimisega lõpetada, ei otfi kohtumõistja ise mingid tõendusi ega tunnistusi, waid katsub aga neid läbi, mida pooled on ette toonud.

Ülewaatamisi, ületunnistamisi ja läbiotsimisi toimetab

rahukohtumõistja ise ehk tema käsu pääle kohalise politsei ametnikud. Seda toimetatakse kõige vähem kahe kutsutud inimese ja nende asjaosalise ligi olles, kes ilma kutsumata nende talustuste juurde on tulnud. — Kui kutsutud inimesed, asjatundjad ja ametmehed tulemata jäävad, siis võivad nad rahukohtumõistja poolt kuni 25 rublani trahvitud saada.

Iga asja seletamine ja otjustamine lõpetatakse, kui ial võimalik ühe istumisega.

Kui pooled on ära kuulatud ja kõik olemised ära kaalutud, siis teeb kohtumõistja oma südame tunnistuse järele otjuse, kas inimene süüta ehk süüdlane on. Kui süüdistatav süüist lahti on mõistetud, siis lastakse ta viibimata vabaks ja kui kaebtus kuju asi oli, siis paneb kohtumõistja süüdistaja kohtu kulud maksma ja süüdistatavale kantud kahju ära tasuma, kui see jeda palub.

Kes süüdlaseks tunnistatud, seda mõistab rahukohtumõistja nuhtluse alla ja paneb tema niihästi kohtu kulud maksma, kui ta tasumise hinna kahju ja kaotuste eest, mis tema läbi süündinud, kui süüdistaja ehk tsivilnõudja seda nõudnud.

Rahukohtumõistja otsus arvatakse miimseks, kui selle sees on määratud: noomimine, märkeandmine ehk laitus, rahatrahv kuni viieteistkümnene rublani ühe inimese käest ehk arrest kuni kolme päevani, ja kui kahjutajumine mitte üle 30 rubla eikäi. Kes wangi panemise alla on mõistetud, see võib kui tapandi ehk käsimehe ette toob, seniks vabaks jääda, kuni otjus seaduse jõuliseks saab, s. o. kui edasi kaebamise aeg mööda on.

Asjad, mis kuriteo läbi saadud, antakse nende omanikule tagasi, see peab neid aga läbikatsumise ajaks, kui tarwis on, rahukogu ette muretsema.

Otsuse äratirja peab kohtumõistja palujale wälja andma, hiljemalt kolmandal päewal pärast palwe amaldamist.

Kui kaebtuse alune niisuguses asjas, mille eest seaduses kõrgemat nuhtlust ei ole määratud kui arrest, ette ei tule, siis tehakse tagaselja otsus, mille äratiri kaebtuse alusele kätte saadetakse. Kahe nädala sees otsuse äratirja saamisest on süüdistataval õigus kohtu ette tulla ja kaja sisse anda, et asi uueste

saaks mõistetud. Kui süüdistata ka teist kord ära jääb, siis langeb tema rahatrahvi alla ja tema kohta tehtud mõistus jääb oma jõu järele.

Kui i ühe päeva niisuguses kuriteos süüdistatakse, mille eest seaduses wangipanemine ehk veel wäljum nuhtlus on määratud, seatakse tähtjaks mitte üles ei leita, siis teeb rahukohtumõistja otsuse kahjutajumise pärast, aga nuhtluse mõistmine jääb jaks ajaks, kui kaebuse aluse ette toodakse.

Niisuguses asjades, kus rahukohtumõistja tehtud otsus lõpu otsuseks loetakse, ei ole edasikaebtus lubatud, aga nii hästi profuror ehk erakaebaja ühelt, kui süüdistatam teiselt poolt wõivad kahe nädala aja sees otsuse kuulutamisele arwatud rahukogude tähtsategemise palwet järele anda järgmistel olekul: 1) kui seaduse otjekohesest mõttest awalikult üle on astunud ja seda wõõriri on seletatud kuriteo ja nuhtluse jugu määramisel; 2) kui nõnda põhjustähtjaid kohtupidamise kombid ja wormijid on rifutud, et nende täitmata jätmise pärast wõimata on mõistust kohtu otsuse jõutijeks tunnistada; 3) kui ametkonna ehk wõimuse piirest, mis seaduse läbi rahukohtumõistjale antud, üle on astunud. Kui rahukogu palwe leiab tähelepanemise wäärt olewat, siis teeb ta otsuse tähtjaks, ei hakka aga selle mitte asja uueste seletama ega mõistma, waid annab ta selle tarwis ühe teise rahukohtumõistja kätte.

Niisugustes asjades, kus rahukohtumõistja mitte lõpuotsust ei tee, wõib kahe nädala sees edasi kaewata, aga enne peab kahekümne nelja tunni sees otsuse kuulutamisele arwatud, rahukohtumõistjale teatama, et tema otsusega rahu ei ole. Seda wõib kohe pärast otsuse kuulutamist awaldada, mida kohtumõistja siis kohe üles tähendab ja alla laheb kirjutada, ehk ka pärast ühe päewa jookjul kirjalikult. Selle pääle antakse edasikaebtus rahukohtumõistja kätte, kes ta rahukogusse saadab.

Kui wastaline pool palub, siis antakse temale edasikaebtusest ärakiri wälja ja tal on luba omalt poolt selle wastu seletusi ette panda.

Edasikaebtus paneb otsuse täitmise seisma.

Kõrwalised kaebused on lubatud: 1) Wiivitamise üle

toimetuses; 2) edasikaebtuse wastawõtmata jätmise üle ja 3) süüdistatava wahi alla wõtmise üle. Kaebtused 2. ja 3. asja pärast toodakse seitseme päewa sees ette, sest ajast arwates, mil neid täideti, kaebamisel wiimatusel pärast tähtaega ei ole. Kaebtused wiivitamise ja edasikaebtuse wastu wõtmise üle antakse rahukogusse, aga kaebtus wahi alla wõtmise üle rahukohtumõistja enese ette, kes seda ilhe öö päewa sees kogule oma seletusega peab ette panema.

Rahukogusse ei kutsuta pooli mitte ette, maha arwatud need asjad, kus seaduses wangipanemise trahw on määratud: sääl peab kaebtuse aluse ifka juures olema. Aga ka igas teises asjas wõiwad kohtukäijad juures olla ja suusõnalisi seletusi ette panda. Poolte tulemata jäämine ei pane asja seletust mitte seisma.

Poolled wõiwad tunnistusi ette panda ja tunnistuseks kutsuda, niihästi neid, keda rahukohtus juba ilma wannutamata üle kuulati, kui ka uusi. Tunnistajatele panewad küsimisi ette kohtumõistjad, prokurori abi ja kohtukäijad. On poolede suusõnaline waidlemine lõpetatud, siis annab prokurori abi oma arwamise. Wiimane sõna jääb ifka kaebtuse alusele ehk tema usalduse mehele.

Rahukogu wõib rahukohtumõistja otsust kinnitada ehk uue otsuse teha. Kaebtuse aluse nuhtlust ei tohi raskestada, kui kaebaja seda ei ole nõudnud.

Kõik rahukogu otsused on wiimsed ja ei käi enam edasikaebamise alla, aga nendes asjades, kus lubatud on rahukohtumõistja otsuse pääle tühjastegemise palwet ette tuua, wõib seda palwet ka rahukogu otsuse kohta tuua.

Tühjastegemise palwe kirjutatakse senati tühjaks tegemise depardemangu nime pääle ja antakse selle korra järele, mis edasi kaebamists määratud, rahukogu alalise liikme kätte. Pandi raha on niijama kui nõudmise asjades, aga walitsuse wõimused ja kohtu alused, keda wahi all peetakse, on pandi maismisest wabad.

Pooltele ei anta mitte teada, mil asi senatis ette tuleb, aga nad wõiwad ije seal juures olla seletusi ette panda.

Kõik asjatalitus rahukohtutes, olgu see suusõnaline ehk kirjalik, ünnib Wenekesles. Kõik palwefirjad, kaebtused, edasi-kaebtused ja tühjaks tegemise palwed peawad niisama nõudmise kui nuhtluse kohtu asjus Wenekesles kirjutatud olema. Aga teadaandmised niijugustest kuritöödest, mida kohus ka ilma era-inimeste kaebtuseta taga uurib, wõiwad Gestikeeli olla. Ka wõiwad Gestikeeli olla palwefirjad ja kaebtused, mida need, keda mahi all peetakse, ülematele saadawad.

Kohtukäijate ja tunnistajatega, kes Wenekeslt ei oska, räägib kohtumõistja tõlgu läbi.

Nuhtluse kohtuasjus ei ole palwefirjade jisseandmisel midagi maksta.

Usalduse meestest.

Kõigis asjus, mis rahukohtutes seletatakse, on luba usaldusmeest wõtta niihästi kaebajal kui kaebtuse alusel. Kaebaja ja kaebtuse alune ise ei pruugi sugugi kohtusse tulla ja kohtumõistjal ei ole õigus neid nõuda. Sellest üleüldisest reeglist on aga kaõs olekut wälja arwatud. Esiteks, kui kellegile war-
gust, pettust, wõõra wara raiskamist ehk omandamist ja ker-
jamist süüts antakse, siis peab ta ikka ise kohtu ees olema, ehk tal küll ka usaldusmees eestkostjaks wõi kaitsejaks ühes wõib olla. Teiseks wõib rahukohtumõistja igas nuhtluse asjas süüdistatawa ilmumist nõuda, kui seda asja seletuseks tarwis näeb olewat.

Rahukohtutes wõiwad usalduse meesteks olla wannutatud usalduse mehed ja need, kellele kohalise rahukogu poolt iseära-
lised tunnistused wälja on antud, et neil õigus on wõõraid asju talitada. Aga siiski on ka kordasid, kus usalduse mehe käest iseäralist tunnistust ega ka seda ei nõuta, et ta wannu-
tatud usalduse meeste arust peaks olema. Need korrad on järg-
mised: Sganiks, kel üleüldiste seaduste järele keelatud ei ole kohtus usalduse mehets olla, wõib ühes rahuringtonnas aastas kolm kord wõõraid asju ajada. Pääle selle ei nõuta mingit tunnistust, kui keegi ette astub oma abikaasa, wanemate ehk laste eest ehk inimeste eest, kelle ette tulejaga ühine asi on niisamuti kui keegi selle eest ette astub, kelle maja ehk asjade

walitseja ta usalduskirja järele on. Wiimaks ei nõuta tunnistust niisugustes süütes asjus, kus süüdlane ise kohtu ette peab tulema.

Usalduse meesteks rahukohtutes ei või mitte olla: 1) need, kes weel 21 aastat wanad ei ole; 2) mungad, kiriku õpetajad, waimulikud, pääle nende asjade, kus nad oma ülemate käsu pääle asju talitawad; ja koolis käijad ning üliõpilased pääle oma perekonna asjade; 3) ametnikud selle rahukohtu juures, selle ringkonnas asj seletatakse; 4) maksuõuetuks tunnistatud wõlgnikud ja eestkostjate all olewad; 5) kahtlaste elukombetega inimesed, nagu need, kes raskesti kuritööde eest kohtu all seisawad ehk on seisnud ja õigeks ei ole mõistetud, kes süübidepärast teenistusest ehk feltskonnaft wälja on heidetud, ehk kes waimuliku kohtuotjuse järele foguduseft wälja lükatud, ja 6) kõik need, kellel kohus ära on keelanud wõõraid asju ajada.

Usalduskiri asja ajamiseks rahukohtu juures kirjutatakse lihtsa paberi pääle, kirjutatakse usaldaja poolt alla ja kinnitatakse notariuse, rahukohtumõistja, politsei, walla walitsuse ehk küllawanema poolt. Usalduse mehe wõtniist võib ka suusõnal sellele rahukohtumõistjale teada. Kohtumõistja kirjutab seda siis protokollu ning usaldaja kirjutab alla. Muud usalduskirja ei ole siis enam waja.

Usalduskiri kirjutatakse kirja moodi, mida usaldaja usalduse mehele saadab. Usalduskirjas peab ainult see seletatud olema, mis asju usaldaja usaldusmehe toimetada annab, aga kõik tingimised maksu ja tasumise poolest peawad ise lepingus illes wõetud olema ja ei tohi mitte usalduskirjas olla.

Usaldus kirjas peab selgelt ja täielikult seletatama, mis talituste pääle teisele woli on antud. Nõnda peab usalduskirjas, misga teist enese asemele kohtuskäimisele wolitatakse, üteldud olema, et usaldusmehel õigus on edasi kaewata, leppimise läbi asja lõpetada, waielust tõsta akti ehtjuse wastu ja niisuguse waieluse wastu tõsta jne. Mis wolikirjas nimelt ei ole lubatud, sellest arwatakse, et usalduse mehele seda ei ole lubatud. Walitsew Senat liiskas kord tühjakstegemise palwe tagasi, sest wolikirjas oli küll öeldud, et usaldusmehel õigus on senati

tühjaks tegemise depardemangus asja ajada, aga ei olnud nimelt
õeldud, et tal ka õigus on tühjaks tegemise palvet anda.

Viimaks nõuab seadus, et usalduskirjas üles oleks pantud,
et usaldaja nende toimetuste vastu mitte ei vaidle, mis usal-
dusmees volikirja põhjusel teeb. On ette tulnud, et volikirjad,
kus see puudus, kohtu poolt jõuetuks tunnistati.

Kui jemat kohtu lõpu otsuse tühjaks teeb ja asja teise
kohtu kätte seletada annab, siis peab jääb uus volikiri olema.
Mõndasama on lugu talurahva kohtutes, kui Pahutõugu ehk
ülem talurahva-kohtus otsuse tühjaks teeb.

Usaldaja võib usaldusmehe käest asja ajamise voli igal
ajal ära võtta, aga usaldusmees ei tohi mitte sellesamas asjas
pärast vastalise poole usaldusmeheks heita.

Ringkonna kohus.

Nõudmise asjad.

Ringkonna kohtumõistmise alla käivad kõik nõudmise asjad, mis rahukohtu ametkonnast välja on arvatud, s. o. nõudmised suurema summa kui 500 rubla pääle, waielused liikumata waranduse omanduse õiguse kohta jne. Nõudmise palwekiri antakse sinna kohtusse, kelle ringkonnas kaebtuse alune elab ehk ka ajutiselt aset peab. Nõudmine seltside ja kompaniide wastu antakse sinna kohtusse, kelle ametkonnas nende walitsus ehk firma on. Kõikides waielustes, mis liikumata warandusesse puutuwad, antakse nõudmine sinna kohtusse, kelle ametkonnas liikumata warandus on, päranduse asjus aga sinna kohtusse, kelle ametkonda pärandus jäi.

Ringkonna kohus hakkab asja seletama nõudmise palwekirja pääle, mis seadusliku wormi järele peab olema walmitatud. Palwekirjas peab selgeste olema: 1) kohtu nimi, kuhu palwe antakse; 2) nõudja ja kostja nimi, isanimi ja sugunimi, amet ja elukoht; 3) nõuetaw summa, wälja arvatud need asjad, mis hinna panemise alla ei käi ja mis seaduses iseäranis on tähendatud; 4) asja olemise seletus, mispärast nõudmine on tõstetud; 5) tunnistused ja seadused, mis pääle nõudmine on põhjendatud; 6) palwe sifis, s. o. mis kohus nõudja palwe järele nimelt peaks mõistma.

Nõudmise palwekirjade juurde peawad lisatud olema: 1) kõik aktid ja dokumendid, mis pääle nõudmine on toetatud ehk nende ära kirjad; 2) kui need wõõras keeles on kirjutatud, siis nende seaduslikud tõlked; 3) wolikiri, kui kaebtus usaldusmehe läbi on sisse antud; 4) kohtu poslinad; 5) palwekirja ja kõigi juurde pandud paberite ära kirjad nii suurel arwul, nagu kaebtuse alusid on.

Palwekirjas ei tohi kellegi auu külge puutuwaid sõnu ega ütluksi olla. Iga nõudmise pärast peab ise palwekiri olema, kui küll need nõudmised ühe kostjasse puutuvad; keelatud on, mitmesugusid nõudmisi ühes kirjas üles anda.

Kõikidel palwekirjadel, aktitel ja muil paberitel, mis ringkonna kohtusse, kohtu palatisse, senatisse, prokurorile, kohtu eesistujale ehk liikmele nõudmise asja pärast antakse, peab 80 kop. mark pääl olema; niisama on margi raha maksta kõikide paberite, tunnistuste ja ärakirjade eest, mis säält wälja wõetakse. Koostu poslinad nõutakse 50 kop. iga 100 rubla päält. Kui 100 rubla täis ei ole, aga üle 50 rubla on, siis wõetakse ikka 50 kop., on aga alla 50 rubla siis wõetakse 25 kop. — Kõikide tunnistuste ja ärakirjade eest, mis kohtust wälja antakse, wõetakse kantselei kulufid: ärakirjutamise eest 20 kop. poogna päält, 25 rida lehekülg, ja 10 kop. pitseri alla panemise eest.

Palwekirjad, mis seadusliisi nõudmisi ei täida ehk kus seaduslist raha juures ei ole, jäetakse tähele panemata, mis ka palujale teada antakse. Kui nõudja seitseme päewa sees teadaandmise ajast arwatud puudust ei täida, siis antakse kiri tagasi. Pääle selle antakse palwekiri tagasi, ilma et seda enne teataks: 1) kui mitte ei ole üles pandud, kelle poolt ja kelle wastu nimelt nõudmine siisse antakse; 2) kui teda mitte nõudja enese poolt ei ole siisse antud ja mingisugust wolitamist ei ole, et mõni kõrwaline inimene teda wõiks siisse anda; 3) kui palwekirjas mitte üles ei ole pandud, mis nõudja palub; 4) kui nõudmise hinda mitte ei ole üles pandud, maha arwatud need olekul, kus hinna määramine wõimata on; 5) kui palwekirjas augutawaid sõnu leida on. — Kui nõudja kostja adressi ei tea, siis peab ta seda palwekirjas nimetama ja 6 rubla raha selle tarwis juurde panema, et kostja kuulutuste läbi saaks ette tutjutud.

Kõik nõudmise asjad ringkonna kohtus toimetatakse kas üleüldise ehk liihendatud korra järele. Kui kohtukäijad omalt poolt selle pääle kohtu lepiwad, siis wõib kõiki asju liihendatud korra järele toimetada, kui kohus seks isiaralisi takistusi ei leia. Liihendatud korra järele peawad toimetatama need asjad:

1) nõudmiste järele võlgu võetud kauba ja tagawara, majade, korterite ja igasuguste ruumide üürimise pärast, teenijate palgamise pärast ja muleüldise tööde tegemise pärast jellide, käsitööliste päemaliste ja munde obil; 2) nõudmiste järele raha ehk muu waranduse hoida andmise ehk hoida võtmise pärast; 3) palamiste järele lep. ngute ja kohuste täitmise pärast; 4) nõudmiste järele kahju ja kaotuste tasumise pärast ja oma wolilise omatsvõtmise pärast, kui nende kaebustega mitte ühendatud ei ole waidlemise omanduse õiguse pärast lukumata waranduse kohta; 5) waidlemiste järele, mis toimuste täitmise juures jündinud; 6) waidlemiste järele eesõiguste pärast; ja 7) ülespidamise (toidu kraami) wälja andmisest. Alla kirjutan: 1) kantslades, mis ülesandise korra järele toimetatakse, kutsuh kohus, kostja järgmistel tähtaegadel: ette; 1) ühe kuu sees kui kostja Wenemaal elab, 2) nelj kuud, kui kostja wäljamaal elab ja 3) kuus kuud, kui kostja elukoht teadmata. Kui tahtajal ette tulnud kohtutäjad ehk nende waldusmehed peawad kohu kantseleis üles andma, kus kohal nemad korteris on jaäl linnas, kus kohus on, sinna saat etakse siis kõik tarwilised paberid. Kes elukoha üles ei anna, jelle paberid jääwad kantseleisse. Kui kostja peab ettetulemise tähtajani nõudmise kirja pääle kirjaliku kostuse kohtuse andma, kus ta nimelt peab ütleva: Kas ta nõudmise õigeks tunnistab või ümber liikab. Kui kostja nõudmise wastu waidleb, siis peab ta need olemised ja tõendused ette panema, mis päälenta oma waidlust põhjendab. Kui kostuskirjast ja temale juurde lisatud dokumentidest saadetakse nõudjale ärakirjad, kes siis võib kas kirjaliku wastu kostuse kostuskirja pääle anda ehk kohut paluda, et asja kuulamijeks kohtu koosistumine saaks nimetatud. Wastuse ehk palwe pääle nõudja kahe nädala sees, ärakirja kättesaamisest arvates, kohtule oma ümberliikamise kirja ette võib panna, ehk tema võib paluda, et asja kuulamijeks kohtu koosistumine saaks nimetatud. Kui pooltest teine jelle tähtaja mööda laheb minna, mis temale oma seletuse ettepanemijeks on alitud, siis võib wastaline pool eesistujat paluda, et asja kuulamijeks wõibimata kohtu koosistumine saaks nimetatud.

Asja ettepanemine ja kohtukäijate juurdeolemine võitlemine sünnib avalikus kohtu koosistumises. Kohtukäijad võivad uusi tõendusi ette tuua, aga vastane pool võib siis paluda, et koosistumine teise aja päälle saaks jäetud. — Nõudja võib oma nõudmist vähendada, aga mitte suurendada ega muuta. Suurendamiseks ega muutmiseks ei loeta mitte seda, kui nõudja kajub ja protsendid juurde arvab ehk asja hukkasaamise viisi kadumise korral selle hinda pärib.

Kohus ei kogu ise tunnistusi, vaid teeb otsust nende tunnistuste põhjuel, mis pooled ette toovad. — Kui vaidlemist on maakoha suuruse ehk koha üle ehk selle üle kui kaua teda peetud, siis võib kohus, kui kumbgi pool soovib, tagajuurdelemist naabrite juures ette võtta, ka siis, kui neist viimastest kedagi nimepidi ei ole nimetatud. Tagajuurdelemise päev ja koht antakse pooltele teada, aga nende tulemata jäämine ei pane tagajuurdelemist mitte seisma. Kohtu liige, kelle kätte tagajuurdelemise toimetust on antud, teeb nimekirja kõigist maja peremeestest ja muist wanust kohalikkudest elanikkudest jääb kohas, kes tunnistajateks võivad olla vaidluse all oleva maatükki pidamise üle.

Kohtukäijad võivad ühise leppimise järele naabrid välja valida ja kohut paluda, et otsus üksnes nende inimeste ütluse põhjuel saaks tehtud. Aga kui kohtukäijad mitte kokku ei lepi, siis valitakse liiju läbi 6—12 inimest. Liiju läbi valitud inimesi võivad pooled tagandada, ilma et nad pruugiks seletada, mis põhjuste pääl.

Tunnistusteks võivad olla kõik kirjad ja paberid, nii hästi seaduslikult ametnikkude läbi kui ka kohus oma vahel tehtud. Kirjatükid ja aktid on tunnistusteks ainult selle vastu, kes alla on kirjutanud, mitte selle poole. Ühtgi kirjalist tunnistust ei tohi kohus ilma läbi katsumata tagasi lükata.

Kauba raamatud on tunnistusteks nende inimeste vastu, kes ise mitte kaupmehed ei ole, üks aasta kauba või raha saamise päevast arvatud ja ainult selkorral, kui tõeks on tehtud, et kaup ehk raha täiesti on saadud.

Raubaraamatuid ei võeta tunnistuseks, kui jääb meesti sisse pantud lehti, parandusi ehk mahakustutusi või muidu korratumat olekut on leitud ehk kui kaupmees pahapüüdliseks pankrotiks on tunnistatud ehk kui kohus teda kõigest ehk ka mõnedest õigustest lahti on mõistnud.

Wande wandumine on niisama sugusel viisil lubatud, nagu rahukohtusgi.

Lühendatud korra järele kohut pidades nimetab kohtu eesistuja kohtukäijate ettetulemiseks tähtaja mitte lühema kui seitse päeva ja mitte pikema kui ühe kuu aja pärast. — Nõudja kohus on kõiki dokumente, mille pääle tema nõudmine on põhjendatud, ette panna, kui tema nõudmise palwekirja sisse annab. Kohtja kohus on kõik dokumendid, mille pääle tema vastukostused on põhjendatud, ette panna, mitte hiljem, kui kohtu ette tulemise päeval. — Kui pooled on ette tulnud, siis nimetab eesistuja niipea kui võimalik koosistumise aja seletamiseks.

Nõudjal on õigus ühtlasi nõudmise palwekirja sisse andmisega kui ka pärast kõigel aja seletamise ajal kohut paluda, et tema nõudmine saaks kindlaks tehtud. Palwe võetakse üksnes neil olekul vastu, kui kohus ära näeb, et nõudjal muidu pärast võimata on ta sumist kätte saada. Kohtul ei ole mitte õigust nõudmise kindlaks tegemise palwet tagasi lükata, kui nõudja niisuguse võlakirja võla sissenõudmiseks ette paneb, mis notariuslik on ehk kreposti või ette näitamise korral ustawaiks on tunnistatud ja sissenõudja otses siis kindlustamist nõuab.

Kui asja olemised ära kaalutud, tunnistused läbi waadatud ja kohtukäijate suusõnaline waidlemine ära kuulnud, siis teeb kohus otsuse. Ringkonna kohtu otsust ei täideta mitte enne tema seaduse jõuliseks saamist, kui tema sees mitte määrust tema epiotjalise täitmise poolest ei ole tehtud. Epiotjaline täitmine ei ole muidu lubatud, kui ühe kohtukäija palumise pääle ja nimelt järgmistel olekul: 1) kui üks sissenõudmine otsuseks on mõistetud niisuguse akti järele, mis selle poole poolt õigeks on tunnistatud, selle vastu teda ette toodi; 2) kui pärast üüri aja mööda minemist, üürija kohus on, otsuse järele

üüri pääl olnud warandust tühjaks teha ehk käest anda, ehk kui otjuse läbi määratud on, niisugust warandust teise kätte anda, mis seaduse wastu omaks peeti; 3) kui waidlemises isikuliku palkamise pärast palkajale otjuse läbi kohuseks tehti, seda inimest ära lasta, kes tema juures teenistuses ehk töös oli, ehk kui selle wiimsele luba on antud, palkaja juurest ära minna; 4) kui asja iseäraliste olemiste pärast otjuse täitmise wiivitamisest suurt kahju võib tulla selle kohtukäijale, selle kasuks otjus on tulnud, ehk kui täitmine ise wõimatuks võib saada; 5) kui tagaselja otjus on tehtud niisuguse kostja wastu, kelle elukohta kohtule mitte üles ei olnud antud.

Kaotaja kanda mõistetakse kohtukulud, s. o. tempelmargi, kohtu ja kantselei poslina raha nõndasama ka asja ajamise raha usaldusmehele takfi järele.

Kui kostja kohtusje ei tule, siis teeb kohus tagaselja otjuse. Kui nõudja tulemata jääb, siis kustutab kohus nõudja palumise pääle asja toimetamise ja mõistab nõudja maksta kohtu kulud ja kaotused, mis kostja kohtusje tulemise läbi kannud. Kui mõlemad pooled tulemata jääwad, siis arwatakse asi kohtuasjade järjekorrast wälja ja uut koosistumist ei wõi mitte muidu nimetada, kui ühe ehk teise poole palumise pääle.

Kui kostja wastuse kirjas palub otjust teha ilma tema ette tulemiseta ja ilma suusõnalise seletuseta, siis ei arwata kohtu otjust mitte tagaselja otjuseks, kui mitu kostjat asjadest osalised on ja ühed ette on tulnud, aga teised mitte.

Tagaselja otjusest jaadetakse kostjale ära kiri kätte, kes kaja võib sisse anda sinna kohtusje, kus otjus tehti ja paluda, et asi uueste saaks mõistetud. Raja sisseandmiseks on neis asjus, mis üleüldise korra järele toimetatakse, ühe kuuline tähtaeg, nendes aga, mis lühendatud korra järele, kahe nädalane.

Rajas peab seisma see palumine, et tagaselja otjus saaks tühjaks tehtud, ühtlasi ka wastus asja siju kohta.

Raja juures peab olema kohtu poslina raha 50 kop. 100 rubla kohta. — Kui kaja wastu on wõetud, siis tunnistatakse tagaselja otjus tühjaks ja asi pöörab selle oleku sisse tagasi, mille sees tema enne otjuse tegemist oli. Kui kostja

teineford ka tulemata jääb, siis tehakse tagaselja otsus, mille pääle enam kaja wastu ei wõeta, aga niihästi kostja kui ka nõudja wõib edasikaewata.

Ka esimehe tagaselja otsuse pääle wõib kohe edasi kaewata. Niisugune tagaselja otsus, mille täitmist nõudja kolme aasta sees ei ole palunud, kaotab koguni kõik oma jõuud, nagu ei oleks teda tehtudgi. Siisgi wõib nõudja niisugusel korral uut nõudmise palwekirja sisse andes asja uuesti üles wõtta.

Kaelakohutu asjus

käiwad ringtonna kohtu alla kõik asjad, mis rahukohtumõistjate seletamise alla käiwad, siis mõistetakse kõikide üle otsus kõrgemas kohtus; niisama mõistetakse otsus kõrgemas kohtus, kui mõned osalised kõrgema, mõned alama kohtu alla käiwad.

Õjiohtaline uurimine kuritegude asjus, mis ringtonna kohtu mõistmise alla tulewad, toimetatakse prokurori ülewaatamise all kohtu-uurija läbi politsei ehk schandarmide abiga.

Kohtu-uurija alustab uurimist kaebtuste pääle erainimeste poolt, politsei ülesandmise pääle, süüdlase enese tunnistuse pääle, prokurori nõudmise ja iseene arandamise pääle. — Erainimeste kaebtuses peab selgeste ülesantud olema: 1) kuritöö tegemise aeg ja koht; 2) põhjused, mis järele kellegi pääle kahtlus langeb; 3) saadud kahju ja kaotused, ja 4) ligikaudne arutegemine kahjutasumisest, kui seda nõutakse. Kahju tasumise nõudmine nimetatakse tsiwilnõudmiseks ja inimene, kes seda ette paneb, tsiwilnõudjaks.

Kaebtuskirjad kaelakohutu asjus kirjutatakse liht paberi pääle ja antakse kohtusse ilma margi ja poslina rahata. Tsiwilnõudmine, mis süüteo asjaga ühtlasi seletatakse, on margi ja poslina maksust waba, aga tsiwilnõudmine peab kõige hiljem sel päewal sisse antama, mis kohtus kuriteo seletamiseks on määratud. Pärast seda ei kaota kahjusaja küll õigust tasumist nõuda, aga kaelakohus ei wõta seda enam ette, waid asi tuleb tsiwilwiisi järele toimetada, margi ja poslina raha maksta.

Tsiwil nõudja soowi järele wõib kohtu-uurija ringtonna

kohtule ette panda, et nõudmise kindlaks tegemiseks süüdistatava warandus kinni saaks pandud.

Kõige esiohtalise uurimise ajal võib kahju saaja või tšimilnõudja oma tunnistusi ette panda ja teiste tõenduste pääle tähendada, mis tema kaebtust põhjendab, niisama võib ta ise ja tema usalduse mees kõigis uurimise talitustes ligi olla, omalt poolt küsimisi ette panda niihästi kaebtuse alusele kui tunnistajatele ning oma kulu peal äratirja nõuda kõikidest protokollidest ja kohtu-uurija seadlemistest. Kes kohtu-uurija korda seadmisega rahul ei ole, see võib nende üle ringkonna kohtus kaebtust tõsta. Iseäralist vormi ega tähtaega niisuguste kaebtuste tarwis ei ole antud.

Kui kohtu-uurija ükskõik mil teel tehtud kuritööst teadust on saanud, siis peab ta põhjused ära kaaluma, mis järele teatava inimese peale kahtlus langeb ja kui need põhjused tähtsad on, siis peab ta korda seadma, et kahtluse all olemine inimene üle kuulamise alla saaks tõmmatud. Nimeta ja salajalt sisse antud kirjad ei anna põhjust, uurimist alustada.

Kaebtuse alune kutsutakse sedeli läbi ette, kus täiesti ülewel peab olema: 1) inimene, keda ette kutsutakse; 2) ette tulemise aeg ja koht; 3) asi, mis pärast kedagi ette kutsutakse ja 4) ärajäämise tagajärjed. Kes kutsumise pääle ette ei tule ja tulemata jäämiseks seaduslisi põhjusi üles ei anna, see saab ette toodud. Ilma kutsumata võivad ette toodud saada: 1) need, kellele kuritegusid süüks antakse, mille pääle seaduses kõigi õiguste ärawõtmine ehk iseäraliste õiguste kaotamine nuhtluseks on määratud; 2) need, kellele küll vähemaid kuritegusid süüks anti, aga kellele sellepärast kutsumise sedelit ei võinud saata, et nad ära oliwad põgenenud; 3) need, kellel alalift elukohta ega ametit pole.

Kohtu-uurija peab ülekuulamist kohe ette võtma ja mitte ialgi hiljem kui 24 tundi pärast kaebtuse aluse ettetulemist või toomist. Enne ülekuulamise hakatust annab kohtu-uurija kaebtuse alusele ette, mis asjas teda süüdistatakse. Kohtu-uurija küsimised peavad lühikesed ja selged olema; ta ei tohi meelitusi ega ähwardusi pruutida ega kawalaid küsimusi ette panda.

Kui kaebtuse alune koosta ei taha, siis tähendatakse see protokollis üles ja otsitakse teisi seaduslisi tunnistusi.

Et ülekuulamise alla võetud inimene uurimise eest kõrvale ei saaks pöigelda, siis tuleb järgmisi nõuusi pruukida: 1) ülespidamise lubatäht ära võtta, ehk allakirjutatud tõotus tema poolt, et ta uurimisele tuleb ja omaft elukohast wälja ei lähe; 2) politsei isearalise walmamise alla anda; 3) kassimeest wõtta; 4) panti wõtta; 5) kodune arest ja 6) wahi alla wõtta. Kassimehe maksu ehk panti summa ei wõi iganes wähem olla, kui selle tajumise arv, mis kuriteost kannatanud inimene nõuab, kui tema nõudmist ustayad tõendused toetawad.

Wahi alla wõtmise määrukses peab selgeste ülewel olema: 1) kelle poolt nimelt ja mis asjas see määruks tehtud; 2) kinniwõetud inimese amet, ristinimi, isanimi ja sugunimi; 3) kuritegu, milles kinniwõetud inimene süüdistataw ehk kahtluse alune on, ja 4) kinni wõtmise põhjused. Määruks lõpul peab kohtu-uurija allkiri seisma ja ta peab süüdistatawale ette näidatama siisjama, kui teda kinnipanemise paika wiitakse ja ikka enne ööpäewa mööda minekut tema kinniwõtmise ajast arwates.

Esiohtsalise uurimise ajal on kaebtuse alusel õigus kõigi uurimiste talituste juures ligi olla, tunnistajatele küsimisi ette panda, ja omaks õienduseks tunnistajaid üles anda, kõit uurimise aktid läbi waadata ja neist ära kirja saada ilma maksuta. Uga eestkostjad (usaldusmeest) ei wõi tal esiohtsalise uurimise juures olla.

Tunnistajad kuulatakse üle uurimise toimetamise kohas, aga kui inimestel haiguse ehk muude põhjuste pärast wõimata on ette tulla ehk kui kohtu-uurija seda jündsama leiab olemat, siis kuulatakse neid kodus ehk mujal paigas. Tunnistajate ettetulemiseks nimetatakse wõimalikult niijugune aeg, kus nad talitustest priid on. Tulemata jäämise eest ilma seadusliku põhjusteta langeb tunnistaja trahwi alla 50 rublani.

Kohtu-uurija kuulab tunnistajad ilma wannutamata üle. Wannutamine on üksi järgmistel olekul lubatud: 1) kui tunnistaja ennast pika reisi pääle walmis on teinud ja tema tagasi tulemine wiibida wõib; 2) kui tunnistaja pöduuras olekus

on, mis tema suuremist kartma sunnib; 3) kui tunnistaja elab väljaspool selle kohtu ringkonda, kelle alla asi käib ja niikaugel kohtu fookusistumise kohast, et tal ilma iseäralise raskuseta wõimata on kohtusse tulla. — Tunnistajad kuulatakse üle ükskõik ja kui tarwis juhtub olema, efsialgu ilma süüdistatawate ja nende inimeste ligiolemiseta, kellesse asi puutub. Niisugusel korral loetakse aga ülekuulamise protokoll süüdistatawale ette ja sel on õigus, tema wastu awaldatud ütlushi ümber ajada ja uurijat paluda, tunnistajale uusi küsimisi ette panna.

Kui uurija pärast süüdistatawa ja tunnistajate ülekuulamist ära näeb, et kuriteo tõeks tegemiseks tarwilisi tunnistusi ei ole, siis paneb ta ringkonna kohtule ette, asja uurimist kustutada. Kui uurija uurimist on lõpetanud, siis küsib ta kaebtuse aluse käest, mis sel weel omaks õienduseks ütelda on. Kui süüdistataw uusi tunnistusi annab olemiste üle, mis asja kohta tähtsad, siis peawad need weel kord iseäranis uuritud saama. Pärast awaldab kohtu-uurija kõigile asja osalistele inimestele, et uurimine lõpetatud on ja saadab uurimise protokollid prokurori kätte,

Sellega lõpeb efsiotjaline uurimine.

Enne aga, kui süüdistaw kaebtuse aluste pinski tuleb, peab asja ees weel üks järk käima ja nimelt kohtu alla andmine.

Kui prokuror efsiotjalise uurimise akti kätte on saanud, siis waatab ta efsiteks järele, kas uurimine on täieste ja korralikult toimetatud. Leiab prokuror tähtsaid puudusi, siis wõib te nõuda, et uurimine täiendatud ehk ta uueste ette wõetud saaks. On uurimine täielik, siis teeb prokuror ehk tema abi asja olemiste järele kas süüdistusakti ehk määruse asja kustutada. Seda annab prokuror otsekohe ringkonna kohtusse niisugustes süütegedes, mille pääl seaduses mitte õiguste arawõtmist ega kitsendamist nuhtluseks ei ole määratud, aga asjades tähtsamate kuritegedes pärast jaadab ta seda kohtupalati prokurori kätte.

Kohtupalati prokurori ette panemise pääl wõtab kohtupalat ringkonna kohtu prokurori poolt walmistatud süüdistusakti ehk määruse asja kustutada, läbi waatamisele ja teeb otse, kas asja kustutada ehk kohtu alla anda. Palati otse üle, et

asja kustutada, ei võdi enam senatisse edasi kaevata. Teeb palat otsuseks, asja kohtu alla anda, siis läheb asi ringkonna kohtusse. — Niisugustes asjades, mis ainult erainimeste kaebtuste pääle taga uuritakse, ei avalda prokuror oma arvamist mitte, vaid lasseb aga asjad seaduslist käiku edasi minna. Süüdistusaktiks võetakse jäl erakaebaja kaebuskiri. Erakaebaja asi on ka kaebuskirjale nende inimeste nimekirja juurde lisada, keda ta kohtupidamisel soovib lasta üle kuulata; süüdistusakti juurde lijab seda prokuror ehk kohtupalat.

Kui ringkonna kohtule prokurori poolt süüdistusakt on saadetud, siis ei tõsta kohus enam küsimust süüdistatava kohtu alla andmisest, vaid astub wiivitamata asja toimetamisele, mida eestalitusteks nimetatakse.

On prokuror määruse teinud asja kustutada ja leiab ringkonna kohus selle määruse tähelepanemise väärt olevat, siis lõpetab ta asja oma võimusega ära ja selle üle ei võdi enam edasi kaevata.

Kirikiri süüdistusaktist ehk erakaebtusest ja nimekirjast saadetakse aegsaste kaebtuse aluse kätte, kes omalt poolt võib paluda, et veel teisi tunnistajaid saaks ette kutsutud, kui jäl illes on pantud. Palwega ühtlasi tuleb selgeste illes anda, mis nende teiste tunnistajate käest nimelt soovitakse küsida lasta, muudu jätab kohus nad ette kutsumata. Kaebtuse alune võib enesele eestkohtjat võtta kas wannutatud ehk erausaldusmeeste seas ehk — kui ta waene on — võib kohtu eesistujat paluda, et talle wannutatud usaldusmeeste jeltsi poolt eestkohtja saaks antud.

Ringkonna kohus hakkab asja seletama: 1) kui kohtupalat kaebtuse aluse kohtu alla on andnud; 2) kui prokuror süüdistusakti on walmistanud, ja 3) erainimeste kaebtuse pääle, kelle rahukohtumõistja otsust ei teinud.

Sga asi, mis ringkonna kohtu mõistmise alla tuleb, võetakse enne ettewalmistamise istumisel kord läbi ja waadatakse järele, kas asi wahest isiaralisi korraldusi ja seadlemisi veel ei nõua.

Kaebtuse alune ehk tema usalduse mees, niisama ka kaehaja ja tšiwilnõudja wõiwad igal ajal kohtu kantsleis algusaktisid läbi waadata ja nendest enesele tarwilisi teadusi wälja kirjutada.

Kohtu istumisest peawad osa wõtma wähemast kolm kohtumõistjat, nende hulgas ka eesistuja ehk tema abi. — Kui süüdistatawat wahi all on peetud, siis jääb waht ka kohtu saalis tema juurde.

Kui mõned tunnistajad, kes kutsutud, puuduwad, siis küsib kohus prokurori ja kaebtuse aluse käest, kas nad soowiwad asja ette wõtta wõi edasi lükata ja teeb siis otsuse oma arwamise järele. — Kui tunnistaja ilma seaduslikkude põhjusteta tulemata on jäänud, siis langeb ta rahatrahwi alla saja rublani ja peab kõikide nende reisikulu kandma, kes oliwad tulnud. — Kohtu pidamine algab sellega, et süüdistus-akt kõikide kuuldes ette loetakse, mis pääle kohtualuse käest küsitakse, kas ta ennast asjas süüdlaseks tunnistab. Ütleb ta „ei“, siis kutsutakse tunnistajad ette ja wannutatakse ühtlasi ära. Pärast wannutamist saadetakse nad iseäralisesse tuppa, kust nad ühekaupa ette kutsutakse. Tunnistajaid, kes üle on kuulatud, ei lubata enne wälja, kui ülekuulamine täieste on lõpetatud.

Kui kõik tunnistajad ära on kuulatud, siis peab prokuror süüdistuskõne, kus ta asja olemise nõnda ette paneb, nagu see kohtu uurimisel on ilmsiks tulnud ja ühtlasi ka awalbab, misjuguise trahwi alla süüdlane seaduse järele tuleb mõista. — Sellepääle peab süüdistatawa eestkostja kaitsekõne, kus ta kõik need olemised ette harutab, mis kaebtuse aluse wabandamiseks ehk süüist lahtitegemiseks on. Prokuror wõib selle kõne pääle omalt poolt jälle kosta, niisama ka kaebtuse aluse eestkostja prokurori kostuse pääle. Wiimaks küsitakse kaebtuse aluse enese käest, mis tal weel oma wabandamiseks ütelda on. Kui see oma wiimase sõna on ütelnud, siis paneb kohtu eesistuja kohtule küsimused ette: kas kaebtuse alune süüdlane on ja kas ning mis trahwi alla ta tuleb mõista. Nende küsimuste üle aru tegema lähewad kohtumõistjad teise tuppa, kus ei prokuror ega ka üksigi asjaosaline inimene juures ei tohi olla. Sääli räägiwad

nad asja eneste wahel weel kord läbi ja teewad häälte enamuse järele otsuse; kõige nooremad küsitakse kõige enne ja eesistuja annab oma hääle kõige wiimati. — Otsuse siju kuulutatakse warsti pärast otsuse tegemist ja antakse teada, mil otsus lõpuwornis täielikult ette saab loetud, mis mitte hiljem kui nädal otsuse siju kuulutamiseft ei wõi sündida. — Otsuse ettelugemise korral seletatakse asjaosalistele inimestele, mis korra järele nad edasi wõiwad kaewata. Sga otsuse äle, mis ringkonna kohus teeb, on edasikaebtus lubatud.

Asja talitus kõigis kohtutes sünnib awalikult, kohtu uste lahti olles, nõnda et igalüks wõib waatama minna. Kohtu uste finni olles seletatakse ainult järgmised asjad: 1) Sumala teotamine, pühade ja usu teotamine; 2) süüteod perekonna õiguste wastu; 3) süüteod naisterahwa auu ja karstuje wastu; 4) asjad loomuwastastest pattudeft ja häbitegudeft. Neilgi kordadel tohiwad ukshed ainult hädaste tarwilikul korral finni pandud saada, mida ka protokollis iseäranis peab tähendatama. — Ka wõiwad kohtu ukshed finni pandud saada, kui mõlemad kohtu-käijad pooled seda paluwad ja kohus nende palwe leiab tähelepanemise wäärt olevat.

Asjatalitus kohtu palatis.

Edasikaebamise asjas.

Edasikaebamised ringkonna kohtu otsuste pääle lähewad kohtu palatisje. Iga otsuse pääle, mis ringkonna kohus teeb on edasikaebtus lubatud. Edasikaebtuses peab olema seletatud: 1) kas kõige otsuse üle kaewatakse, wõi ainult mõne osa üle, ja mis üle nimelt; 2) misjuguuste asja olemiste ehk seaduste läbi otsuse õige olek ümberlükkatakse; 3) mis kaebtuse tõstja nimelt palub; 4) edasikaebaja elukoht. Et asjata järelepärimiste ja ajawiituste eest hoida, olgu ka wastase poole elukoht ülewel. Edasi kaebtuses ei tohi nõudmisi üles panna, mis ringkonna kohtus ei ole olnud. Aga jeda ei arwata mitte uute pärimiste ettetoomiseks, kui edasikaebaja waidluse all olewa asja eest kulude päälekaswamist ehk protsentifid nõuab, mis asjatoimetamise ajal juurde tulnud, ehk kui ta palub, et äraantud ehk kaotatud waranduse wäärtus rahas jisse jaaks nõutud.

Kohtu palati otsused loetakse wiimasteks ja astuwad nende kuulutamise päewal seadusliku jõuu jisse, s. o. wõiwad täide-
tud jaada.

Kõrwalistes kaebtustes.

Kõrwaliseks kaebtuseks nimetatakse kaebtust kõrwaliste küsimuste üle, mis asja toimetamises tõusnud. Nõudmise asjus wõib kõrwalisi kaebtusi isiäralde edasikaebtustest järgmistel olekutel ette tuua; küsimise pärast, kas asi kohtu alla käib; 2) kui kohtu poolt mõni tagandus wastase poole poolt wastu on wõetud ehk tagasi lükkatud, mis küsimisesse puutub kohtu alla käimisest; 3) nõudmise kindlaks tegemise pärast; 4) kui kohus lubab ehk keelab kolmandat inimest asjasje astuda; 5) kui kohus kohtukäija tagandamise palwet ei täida; 6) kui kohus edasikaebtust, ehk 7) taja tagaselja otsuse pääle wastu ei wõta

ehk 8) tarwilistel kordabel edasikaebamise õigust jälle üles ei
sae. Seadlustes, mis ringtonna kohus hoiukohtu pidamisel
teeb, on luba ainult kõrwalisi kaebusi ette tuua.

Asjatalituse kord senatis.

Senatisse ei lähe mitte edasikaebtused, waid ainult tüh-
jakstegemise palwed kohtu palati otsuste pääle järgmistel ole-
tutel: 1) kui seaduse selgest mõttest on üle astunud; 2) kui
kohtupidamise kombet on rikutud ja 3) kui wõimuse piirtest üle
on astunud.

Tühjakstegemise palwele peab juurde lisatama tema ära-
firi ja kinnitatud ärafiri otsusest, mis pääle kaebatakse, tarwi-
lisel korral ka raha kohtupristawi talituste eest maksmise tar-
wis ja 100 rubla kautšioni. Kohtu poslinaid ei nõueta.

Seaduse jõuliseks saanud kohtu otsus on eeskirjaks kõigile,
mitte üksi kohtukäijatele, waid ka kohtule enesele ja ka kõigile
teistele kohtu ning walitjuse kohtadele ja ametnikkudele terwes
riigis.

Kõrwaliste kaebustes.

Kõrwaliste kaebustes määratakse kohtu talitusele
määrata äle, mis esia toimetamise kord. Võimuse
õigis kõrwalisi kaebusi käsitleb kaebuskohtu järgmistel ole-
tusel: 1) kui seaduse selgest mõttest on üle astunud; 2)
kui kohtu pidamise kombet on rikutud; 3) kui kohtu
wõimuse piirtest on üle astunud; 4) kui kohtu
otsus on eeskirjaks kõigile; 5) kui kohtu
otsus on eeskirjaks kõigile; 6) kui kohtu
otsus on eeskirjaks kõigile; 7) kui kohtu
otsus on eeskirjaks kõigile.

Palwefirjade proowid.

Kohtufirjad tulewad täie poogna pääle kirjutada, esimesest lehetalijest hakates. Esiteks tuleb kirja pää wõi päälkiri, siis asja siju ja wiimaks allkiri. Kohtufirjad olgu lühidelt ja selgelt kirjutatud. Siin anname mõned proowid, millede järele igauks, kes kirjutada oskab, oma asja kohta palwefirja wõib kirjutada:

1. Nõudmise kiri walla kohtusse:

..... wallakohtusse Ülema talurahwa

kohtu ringkonnas.

..... walla talus elawa Jaan
Pajo palwe walla talus
elawa Karl Kaasiku wastu.

Nastal 1890 nowembri kuu 24. p. laenas Karl Kaasik minu käest 14 rubla ja lubas jeda poole aasta pärast ära maksta, ei ole jeda minu mitmekordsete nõudmiste pääle senini weel teinud. Sellepärast on mul aam walla kohtu paluda ülemal nimetatud Karl Kaasik ette kutsuda ja teda 14 rubla minule ära maksuma mõista. Saenamise juures olivad tunnistajaks Andres Muld wallas talus ja Peeter Ruff wallas talus, jeda kohtusse kutsuda palun.
..... s, 26. septembril 1891. Saan Pajo.

2) Nõudmine serwituti rikutud pruukimise pärast:

**... walla kohtusse ... Ülema talurahwa
kohtu ringkonnas.**

... walla ... talu peremehe
Kusta Kääri kaebtus ... walla ...
talu peremehe Andres Rebase vastu.
... walla ... talu peremees Andres Rebane kee-
las mul tänawu kewadest saadik ära, tema maa pääl olewa
Murisoo pääle oma karja ajada, kuna Murisoo aastal 1869
tehtud lepingu järele meie talude ühine karjamaa ja minu
... talu seda õigust senini ka iga aasta on pruukinud.
Sellepärast palun ... wallakohtu mõista, et Andres Rebane
minu karja keelmata lajeks Murisoo pääle käia. ... s, 5.
junil 1891. Kusta Kääri.

3) Kaebtus teotamise pärast.

**Mäe walla kohtusse ... Ülema talurahwa
kohtu ringkonnas.**

Kardla wallas Pärna talus elawa Johan
Bihlaka kaebtus Mäe wallas Alla talus
elawa Märt Pera vastu.
Jüüni kuu 25. p. s. a. sõimas Alla talus elaw Märt Pera
mind minu oma talu õues (hõnad, kuda sõimati ehk teotadi).
Sellepärast palun Mäe walla kohtu nimetatud Märt Pera
vastutamise alla wõtta ja teda nuhtluse alla mõista kõige kõr-
gemal mõõdul. Tunnistajateks oliwad Jaak Kana, elab ...
wallas ... talus ja Beeter Bedak, elab ... wallas
... talus. Tunnistajaid palun kohtusse kutsuda. ... s,
14. augustil 1891. Johan Bihlak.

4) Tühjaks-tegemise palve.

Allemase talurahwa-kohtusse.

..... wallas talus elawa
Karl Kaasiku palve walla
talus elawa Jaan Paju vastu.

3. okt. j. a. seletas walla kohus Jaan Paju
nõudmise asja minu vastu ja mõistis mind Jaan Pajule
14 rubla maksma. Aga et asja seletamisest ainult kaks kohtu-
meest osa võtsivad, siis palun jeda otjust wallakohtu seaduse
I jao § 123, 4 punkti põhjusel tühjaks teha §,
11. oktoobril 1891. Karl Kaasik.

5) Edasi kaebtus.

Allemase talurahwa kohtusse.

Mäe wallas Ala talus elawa Märt Pera
edasi kaebtus Mäe walla kohtu otsuse pääle
..... wallas, talus elawa
Jaan Pihlata kaebtuses.

22. augustil j. a. mõistis Mäe walla kohus mind Johan
Pihlata kaebtuse pääle teotamise pärast seitsemeks päewaks kinni,
aga wallakohus jätis tähelepanemata minu ütlusjed, et Johan
Pihlat seljamal korral omad koerad minu pääle äsfitas, mis-
pärast ma ära vihastasin ja talle pahu sõnu ütlesin. Sellepärast
palun Ulemat talurahwa-kohtu Mäe walla kohtuotjust
tühjaks ja mind nuhtluse alt lahti mõista. Johan Pihlata
koerte äsfitamist tunnistanwad wallas talus elaw
Andres Rana ja wallas talus elaw Mihkel
Mets, keda ka ette kutjuda palun. §, 28. augustil 1891. Märt Pera.

6) Tühjatstegemise palwe Ülema talurahma-kohtu otsusel.

**Въ Дерптско-Верроскій Съездъ
Мировыхъ Судей.**

Крестьянина Петра Ивановича Тедера
КАССАЦИОННАЯ ПРОСЬБА.

Вслѣдствіе представленнаго на меня иска крестьяниномъ Иваномъ Петровичемъ Педеромъ у I Дерптскаго Верхняго Крестьянскаго Суда состоялось 14 августа с. г. слѣдующее рѣшеніе: взыскать съ меня въ пользу Ивана Педера 79 рублей. Но такъ какъ Верхній Крестьянскій Судъ допросилъ свидѣтелей Андрея Пярна и Михкеля Меца, вопреки требованію моего, безъ присяги и моихъ свидѣтелей Карла Бирка и Юрія Яльга совсѣмъ на вызвалъ въ судъ, то не могу считать рѣшеніе правильнымъ и прошу отмѣнить приговоръ по ст. 89 волостн. судебн. уст. Ш. Дерптъ, 20 августа 1891. Петръ Тедеръ.

7) Nõudmise palwe rahukohtumõistjale.

Господину Мировому Судъ П. участка
Дерптско-Верроскаго Суд. Мир. Округа.

Проситъ крестьянинъ Иванъ Петровъ Кургъ, жительствующій въ Эскомъ приходѣ, Марамаской волости
по дѣлу

съ Дерптскимъ мѣщаниномъ Кирилломъ Степановымъ Ивановымъ, жительствующимъ въ городѣ Дерптъ по Ратушной ул. д. № 42.

Отвѣтчикъ Кириллъ Ивановъ состоитъ мнѣ долженъ по роспискѣ 131 р. которые не платитъ, а потому покорнѣйше прошу присудить съ Иванова въ

пользу мою 131 руб., судебныя издержки и за веденіе дѣла; искъ же обезпечить наложеніемъ ареста на движимое имущество, находящееся въ квартирѣ его; документъ, при семъ представляю. Дерптъ, Іюля 12 дня 1891 года.

Иванъ Кургъ.

8) Nõudmise palve tehtud tõõ eest.

(Kirja pää nagu ees olewas kirjäs.)

Отвѣтчикъ Петръ Налимовъ состоитъ мнѣ долженъ за произведенныя мною штукатурныя работы въ домъ его, состоящемъ по . . . улицѣ № 8 остальные 349 руб. 50 коп., почему, представляя счетъ работамъ, имѣю честь покорнѣйше просить, въ случаѣ отрицательства, сдѣлать осмотръ и оцѣнку работъ черезъ экспертовъ, и присудить съ Налимова въ пользу мою 349 руб. 50 коп., судебныя издержки и за веденіе дѣла; искъ обезпечить наложеніемъ ареста на движимое имущество Налимова, находящееся въ квартирѣ его, по жительствоу. Іюля 12 дня 1891 года.

9) Nõsja tagasi nõudmise palve.

(Kirjapää nagu ülemaal.)

Отвѣтчикъ Налимовъ не возвращаетъ взятыхъ у меня 4 аршинъ драпа для шитья мнѣ пальто. Объявляя цѣну драпа 20 руб., имѣю честь покорнѣйше просить, въ случаѣ отрицательства его, вызвать повѣстками свидѣтели (nende nimi ja elukoht) и обязать Налимова возвратить драпъ или стоимость такового 20 р., возложивъ на него судебныя издержки и за веденіе дѣла. Декабря 10 дня 1890 года.

10) Üüri nõudmise palve kiri.

(Kirjarää nagu ülemaal.)

Отвѣтчикъ Налимовъ нанимаетъ въ домѣ моемъ, состоящемъ по . . . ул. № . . квартиру по разчетной книжкѣ, съ платою по 10 руб. въ мѣсяць. Между тѣмъ съ 1 января по 1 марта 1891 не заплатилъ 25 руб. и квартиры не очищаетъ, почему имѣю честь покорнѣйше просить обязать Налимова очистить нанимаемую имъ квартиру подъ № 4 и взыскать съ него въ пользу мою 40 руб. и по день выѣзда изъ расчета 10 р. въ мѣсяць, возложивъ судебныя издержки и за веденіе дѣла, подвергнувъ рѣшеніе о выселеніи предварительному исполненію. Апрѣля 12 дня 1891 г.

11) Nõudmine tellitud töö tegemata jätmise pärast.

Его Высочородію

Господину Мировому Судьѣ I участка
Дерптско-Верроскаго Мир.-Судебн. округа.

Гражданина Ивана Петровича
Текса, жительствовающаго по Рижской
ул. № 6

по дѣлу

съ мѣщаниномъ Петромъ Дмитриевичемъ Орловымъ, живущимъ по Рижской же улицѣ № 15, кв 7,

ПРОШЕНІЕ.

Въ январѣ мѣсяцѣ с. г. отвѣтчикъ Петръ Орловъ обязался поставить мнѣ, къ 15 числу минувшаго февраля мѣсяца сего года десять сажень однополѣн-

ныхъ березовыхъ дровъ, дѣною за всѣ десять сажень пятьдесятъ рублей серебромъ, причемъ тогда же получилъ сполна всю причитающуюся ему сумму денегъ, въ чемъ и выдалъ мнѣ прилагаемую при семь росписку. Не смотря же на неоднократныя мои требованія, Орловъ не доставилъ мнѣ и до сихъ поръ еще ни одной сажени дровъ, а потому прошу Ваше Высокородіе, вызвать на Судъ Орлова и взыскать съ него въ мою пользу выданныя ему мной деньги, а также судебныя издержки и за веденіе дѣла. Дерптъ, 15 марта 1891 года.

Иванъ Петровичъ Тексъ.

12) *Wastu nõudmine.*

(*Kirjarää nagu eespool.*)

Ивановъ предъявилъ ко мнѣ искъ по роспискѣ въ 200 руб., между тѣмъ данною имъ мнѣ запискою обязался уплатить за произведенныя мною ему малярныя работы 187 руб. почему, представляя подлинную росписку имѣю честь покорнѣйше просить, отказать ему въ искѣ 200 руб., и присудить съ меня 3 рубля, возложивъ на него судебныя издержки и за веденіе дѣла по соразмѣности. Дерптъ, 16 мая 1891 года.

13) *Kaebduš teotufe päraft.*

(*Kirjarää nagu ülemaal.*)

Педеръ нанесъ мнѣ оскорбленіе словами (дѣйствиетъ) (*teotamise aeg ja koht ja fidas*), чему свидѣтелями были (*tunnistajate nimi ja elukoht*). Вслѣдствіе чего покорнѣйше прошу вызвать свидѣтелей повѣстками и приговорить Педера по ст. 135 и 137 Уст. о наказ. Нал. Мир. Судьями къ высшей мѣрѣ наказанія.

14) Raja tagafelja otsufe waatu.

Его Высокородію
Господину Миpовому Судьѣ П участка
Дерптско-Верроскаго Судебно-Миpов. Окpуга.

Дерптскаго гражданина Іогана
Карловича Пярна, жительствующаго
по ул. № 12 кв. 4.

по дѣлу
съ истцемъ Карломъ Петровичемъ
Бергманомъ, живущимъ по ул.
д. № 5. кв. № 2.

ОТЗЫВЪ.

На основаніи 151 ст. Уст. Гражд. Судопр. имѣю
честь просить постановленное рѣшеніе отъ 24 іюля
1891 года о взысканіи съ меня въ пользу Бергмана
254 руб. 67 коп. разобрать вновь. Дерптъ, августа
7 дня 1891 Іоганъ Пярнъ.

15) Teadaandmine, et otsufega rahti ei ole.

Господину Миpовому Судьѣ I участка
Дерптск.-Верроск. Окpуга.

Гражданина Петра Ивановича
Лехмуса.

ЗАЯВЛЕНІЕ.

Приговоромъ Вашимъ, состоявшимся 8 августа
сего года, по обвиненію меня въ оскорбленіи, я остался
недоволенъ, а потому имѣю честь покорнѣйше просить
выдать мнѣ копію съ приговора въ окончательной
формѣ. Дерптъ, 9. августа 1891. Петръ Ивановичъ
Лехмусъ.

16) *Palwe, pärija õigusešše finnitada.*

(Kirja pää nagu ülemaal, aga „по дѣлу“ järele tuleb kirjutada: объ утверженіи въ правахъ наслѣдства къ движимому имуществу, оставшемуся послѣ смерти (jelle nimi, kes p̄aranduse jätnud).

Послѣ смерти отца моего (ehk teise sugulase nimi, iſa nimi ja sugunimi), умершаго 10 августа 1890 года, безъ духовнаго завѣщанія, осталось движимое имущество, означенное описью, при семь прилагаемой. А такъ какъ я послѣ него (ehk ея) состою наслѣдникомъ, то, представляя доказательства, а именно: (tunnistuste nimetus), покорнѣйше прошу утвердить меня въ правахъ наслѣдства и выдать копію съ опредѣленія Января 10 дня 1891

17) *Kirjapääd rahukoibese tulewad kirjutada:*

Въ Дерптско-Верроскій Мировой Съѣздъ ешт:
Въ Дерптско-Верроскій Съѣздъ Мировыхъ
Судей.

Õbrmaline kaebtus wiivitamise pärašt.

Въ Дерптско-Верроскій Мировой Съѣздъ.

Гражданина Адама Михайловича
Шмидта

ЧАСТНАЯ ЖАЛОБА.

Господинъ Мировой Судья I участка Дерптско-Верроск. округа, принявъ 11. іюля къ производству исковое мое требованіе о взысканія съ купца Августа

Лепника въ пользу мою по роспискѣ 475 рублей, до сего времени не сдѣлалъ даже распоряженія о вызовѣ. Вслѣдствіе чего имѣю честь покорнѣйше просить предложить Господину Мировому Судьѣ I участка немедленно назначить дѣло къ разбирательству. 1891 года, августа 11 дня.

18. Edafitaebtuš (ašja pārait firi Nr. 8).

(Kirjarää, lagu ülemal, miind kui „Частная жалоба“ аҗемел „Апелляционная жалоба“.

Господинъ Мировой Судья участка, рѣшеніемъ, состоявшимся 19. сего іюля, опредѣлилъ: отказать мнѣ въ искѣ 349 руб. 50 коп. за произведенныя мною штикатурныя работы въ домѣ Петра Налимова и возложилъ на меня судебныя издержки и за веденіе дѣла 35 руб.

Рѣшеніе это во всѣхъ частяхъ признаю неправильнымъ по слѣдующимъ соображеніямъ:

Въ исковомъ прошеніи моемъ, въ подтвержденіе иска, я просилъ сдѣлать осмотръ произведеннымъ мною работамъ. Между тѣмъ, Господинъ Мировой Судья отказалъ мнѣ въ томъ, такъ какъ я не представилъ письменнаго условія.

Такое толкованіе Господина Мироваго Судьи неправильно, такъ какъ въ подобныхъ случаяхъ, согласно 122 ст. Гр. Суд., допускается осмотръ работъ, а потому имѣю честь покорнѣйше просить рѣшеніе Господина Мироваго Судьи отмѣнить, поручить сдѣлать осмотръ и оцѣнку работамъ и присудить съ Налимова въ пользу мою 349 руб., 50 коп., судебныя издержки и за веденіе дѣла въ двухъ инстанціяхъ.

При семъ представляю кошію съ жалобы и пошлины. Августа 2. дня 1891 года.

19. Teatus elukoja muutmise päraft.

Въ Мировой Съѣздъ.

Кузнеца Петра Петровича Педера,
живущаго по улицѣ въ домѣ
№

ЗАЯВЛЕНИЕ.

Имѣю честь довести до свѣдѣнія онаго Съѣзда, что я переѣхалъ на улицу, въ домѣ №, а по сему покорнѣйше прошу повѣстку о вызовѣ меня въ Съѣздъ по моему дѣлу съ кунцомъ Петерсономъ послать въ новое мое мѣстожителство (kuu päew).

20. Palvetiri kohtupristawile, kohtuotijut täita.

Его Высокоблагородію
Господину (Pristawi nimi, isa nimi ja sugunimi),
Приставу Рижскаго Окружнаго Суда.

Крестьянина Адама Антоновича
Лаура, живущаго въ волости
. прихода.

ПРОШЕНИЕ.

Прилагая при семъ Исполнительный листъ, выданный Рижскимъ Окружнымъ Судомъ года дня №, имѣю честь покорнѣйше просить Ваше Высокоблагородіе, взыскать присужденную сумму съ процентами и издержками посредствомъ обращенія взысканія на движимое имущество должника Бергмана, заключающееся въ домашней обстановкѣ и сельско-хозяйственномъ инвентарѣ въ усадьбѣ его Касси, волости, прихода уѣзда, а въ случаѣ недостатка этого имущества на удовлетвореніе, претензіи обратить взысканіе и на жилой домъ усадьбы Касси.

Дерить, года дня.

Адамъ Лауръ.

21. Wolikiri asjaajamise pärast walla kohtus.

А у с т а т у д h e r r a

Ja an Kaasik!

Sellega wolitan Teid oma eest walla kohtus nõudmise asjas minu vastu rubla . . . kop. pärast minu eest wastust andma, kõrwalisi kaebtusi, edasikaebtust ja tühjakstegemise paltwet tooma ülemasse talurahwa=kohtusse, waidlemist tõsta akti walstuse pärast ja selle waidluse pääle tõsta, ärafirjasid, wäljakirjutusi, dokumentsid, täitmise lehti ja raha minule äraandmiseks vastu wõtta, asja leppimise läbi lõpetada, wolikirja teisele anda ja ülepää minu õigusi ja kasusid kaitsta, ja mis teie selle usalduskirja wolil seaduslikult talitate, sellega Jaan ma rahu olema ja ei saa mitte wastuwaidlema ega põiklema. See usalduskiri on antud Jaan Kaasiketele.

Äänamäe talus, 15. augustil 1891. Andres Märk.

22. Wolikiri asjaajamises rahukohtutes.

М и л о с т и в ы й Г о с у д а р ь

(nimi, isanimi ja sugunimi).

Уполномочиваю Васъ ходатайствовать по все́мъ моимъ дѣламъ, производящимися въ мировыхъ судебныхъ установленіяхъ, предъавлять отъ моего имени иски и отвѣчать на предъавленные ко мнѣ, приносить частныя, апелляціонныя и кассационныя въ мировыя сѣзды жалобы, заявлять споръ о подлогѣ и подлинности актовъ, получать копіи, справки, документы, исполнительныя листы и деньги для перечали мнѣ, передовѣрять полномочіе другимъ лицамъ и вообще защищать права и интересы мои, и что вы въ силу этой довѣренности законно учините, я Вамъ вѣрю, спорить и прекословить не буду.

Довѣренность эта принадлежитъ
(selle nimi, isa nimi ja liignimi, kellele wolikiri on antud).
Kohht, kui päew, aasta number, allkiri; kiri on Notariuse,
politsei ehk kohtu läbi kinnitada.

23. Wolikiri rahukohtus süüteo asjus.

Süüteo asjus ei lubata üleüldiselt wolikirja anda, waid
iga asja pärast peab ise kiri olema ja kirjas peab nimeatud
olema, mis asja pärast ta on antud.

Милостивый Государь

(nimi ja isa nimi)

Уполномочиваю Васъ быть моимъ защитникомъ
въ Мировыхъ Судебныхъ Учрежденіяхъ по обвиненію
меня въ обидѣ словомъ (дѣйствиємъ) Дерптскаго купца
Антонъ Петровича Пярна. Для чего можете отъ имени
моего за Вашею подписью подавать прошенія и дру-
гія бумаги, читать дѣла, получать копіи, объявлять
удовольствіе или неудовольствіе на приговоръ, кончать
дѣла миромъ; приносить частныя, апелляціонныя и
кассационныя жалобы въ Мировой Съѣздъ, въ случаѣ
надобности можете довѣріе мое передать другому лицу
по Вашему усмотренію. Однимъ словомъ, вы можете
дѣйствовать по сказанному дѣлу съ такими правами,
какія предоставлены мнѣ закономъ на Судѣ, и что
Вы и Ваши повѣренные по сему дѣлу законно учи-
ните, въ томъ я Вамъ и Вашимъ повѣреннымъ вѣрю,
спорить и прекословить не буду. Сія довѣренность
принадлежитъ повѣренному (selle amet, seisus, nimi, isa
ja sugunimi, kellele wolikiri on antud). Kuupäew ja allkiri.

Kui usalbusmees mitte eestkostjaks, waid süüdistajaks on
wolitatud, siis tuleb kirjajakatus nii kirjutada: Милост. Гос.
М. М. Уполномочиваю Васъ быть въ Мировыхъ Су-
дебныхъ Учрежденіяхъ вмѣсто меня обвинителемъ
Дерптскаго купца Антонъ Петровича, (ne. nagu ülemaal).

24) Koduse testamendi proov.

Isa, Poja ja Püha Waimu nimel. Amen*) Mäemetsa walla Lohu talus, tuhat kahetsajada üheksakümmel esimesel aastal augusti kuu kümnendal päeval. Mina, allnimetatud Mäemetsa walla Lohu talu peremees Andres Johani poeg Pihlat, terve mõistuse ja selge meele juures, teen oma juhtuma surma korraks järgmised määrused oma omanduse kohta: kõik minu liikumata ja liikuv warandus, kus see ka on, kas selges rahas, raha paberites ehk wõlafirjades saab järgmisel wiisil ära jaotatud minu naese ja wiie lapsele: 1) Lohu talu kõige tema täielise majakraamiga jääb minu wanemale pojale Peetrile selle tingimisega, et ta oma emale, minu naesele Mari sünd. Lender, tema surmani ehk mehele minekuni korteri annab ja teda nagu lapse kohus, talitab ning oma mõlematele õdedele, minu tütardele Annale ja Siisale nende mehele minemise korral ehk täieealiseks saamisel kummagile 1250 rubla wälja maksab ja — kui nad ijamajast mehele lähewad — neile korralised pulmad peab. Gestkostjateks oma naesele ja tütardele nimetan oma piirimehe, Ringu talu peremehe Jaan Wõsu. 2) Kanaaru wesiweskil kõige tema kõrwaliste hoonetega ja tema juures olewa 20 wakamaa maaga jääb minu kesimisele pojale Madule selle tingimisega, et ta minu nooremat poega Marti, kes praegu Tartu gümnaasiumi teises klassis õpib, ülikoolist läbi koolitab ehk, kui Mart ise seda ei taha, siis teda tema soowi järele mõne meistri juurde paneb ja talle tema täieealiseks saamise korral 3000 rubla wälja maksab, sellest summast aga iga aasta koolitamise eest 300 rubla maha arwatud. Gestkostjaks alaealisele Mardile nimetan tema ristiija Heina talu peremehe Jaan Karu. 3) Minu abikaas Mari sünd. Lender pärib puhta raha, mis mul Tartu pangas kaju pääl ja kaupmees S. Käes laenuks on, summa pääle kokku 1500 rubla kõige protsentidega ja saab prii korteri minu wanema poja Peetri juures kuni surmani ehk mehele minekuni. Selle testamendi olen mina

*) Riisugune hafatus oli ennem ifka moeks, aga uuemal ajal jäetakse ta wälja.

Lohu taluperemees Andres Pihlak oma käega kirjutanud ja et ta selle juures selge meele ning mõistuses oli, oli Karu talu peremees Hans Kana tunnistajaks. Sellesamas asjas oli tunnistaja sulane Peeter Pärt, L. wallast. Sellesamas asjas oli tunnistaja koolmeister Andres Keerd.

25. Kui testament mitte testamendi tegija oma kirjutatud ei ole, waid tema etteütlemise järele, siis kirjutatakse häätus niisama, aga lõpp peab nii olema:

Selle testamendi kirjutas testamendi tegija selge meele ja mõistuse juures olewa Lohu talu peremehe Andres Pihlaka etteütlemise järele talupoeg Johan Kangur. Selle testamendile, mis talupoeg Johan Kangur minu etteütlemise järele kirjutas, olen mina, Lohu talu peremees Andres Pihlak alla kirjutanud. Tunnistajaks selle juures et talupoeg Johan Kangur selle testamendi kirjutas Lohu talu peremehe Andres Pihlaka etteütlemise järele kes selge meele ja mõistuse juures oli, oli Karu talu peremees Hans Kana. Sellesamas asjas oli tunnistajaks jne.

S i s u.

Rohus ja tema amet.	7	lehet
Kohumõistja tagandamise põhjused.	8	"
Nõudmise kohus	8	"
Hoiu kohus	8	"
Nõutluse kohus	9	"
Mis kaebajal tähele on panda.	9	"
Mis kohtjasse puutub.	10	"
Tunnistaja. Tunnistaja tagandamise põhjused.	12	"
Wallakohus. Wallakohumõistjad. Wallakohtu talitus-		
konda käivad asjad. Kohutupidamine nõudmise		
asjus. Tõendustest. Wande wandumisest. Lõpu		
otfusse, edasikaebamine ja lähjakstegemise palve. Kohu		
otfuste täitmisest. Waranduse wäljamüümine.	15	"
Süüteo asjad. Isikulik teotus. Oma woli		
pruukimine. Wallawalitsuse seadlemiste wasta. Wõõra		
waranduse omandamine. Wargus. Kohutupidamine. Otsus.		
Edasikaebamine.	27	"
Hoiukohtu pidamine.	30	"
Aktite ustawaks tunnistamisest.	31	"
Rahukohus. Nõudmise asjad. Palwekirj. Koh-		
tusse kutsumine. Otsus. Lõpu otfus. Edasikaebamine.		
Süüteo asjad. Asja seletamise hakatusest. Era ini-		
meste kaebtus. Süüdistatama ettekutsumine. Kohu ees		
põiklemise teede linnipanek. Kohu pidamine. Otsus ja		
otfuste täitmine. Edasikaebamine. Asjatalitus		
Rahukogus.	43	"
Utsalduse meestest.	43	"
Ringkonna kohus. Nõudmise asjad. Kohu alla		
käimisest. Nõudmise palwekirj. Kohu poslinab. Kohu		
pidamine äleüldise ja lähendatud korr a järele. Nõudmise		
hind. Tõendustest. Wanne. Otsus. Tagaselja otfus.		
Kaja. Edasikaebtus.	46	"
Kaelakohtu asjus. Kohu alla käimisest. Kohu-		
uurija toimetustest. Wahi alla wõtmisest. Prokurori		
talitused. Kohu alla andmine. Asjatalitus. Otsus.		
Edasikaebamine.	52	"
Asjatalitus kohtu palatis. Edasikaebamise asjus.	59	"
Kõrwalistes kaebtustes.	59	"
Asjatalituse kord senatis.	60	"
Palwekirja proowid. 1) Nõudmiskirj wallakohtusse.	61	"

2)	Nõudmine serwitudi rikutud pruutimise pärast.	62	lehek.
3)	Raebtus teotamise pärast.	62	"
4)	Tühjastegemise palve.	63	"
5)	Edasi Raebtus.	63	"
6)	Tühjastegemise palve Ülema talurahwa-kohtu otsuse pää.	64	"
7)	Nõudmise palve rahukohtusse	64	"
8)	" " tagasi nõudmise palve. tehtud töö eest.	65	"
9)	Alja tagasi nõudmise palve.	66	"
10)	Ükri nõudmise palve.	66	"
11)	Nõudmine tellitud töö tegemata jätmise pärast.	67	"
12)	Wastunõudmine.	67	"
13)	Raebdus teotamise pärast.	68	"
14)	Raja tagaselja otsuse vastu.	68	"
15)	Teadaandmine, et otsusega rahu ei ole.	69	"
16)	Palve, pärtja õigusesse kinnitada.	69	"
17)	Palwefirjad rahukogusse.	69	"
	Rõrwaline Raebtus wiivitamise pärast.	70	"
18)	Edasi Raebtus.	71	"
19)	Teatus elukohta muutmise pärast.	71	"
20)	Palwetiri kohtupristawile otsust täita.	72	"
21)	Wolikiri asjaajamise pärast wallakohtus.	72	"
22)	Wolikiri asjaajamiseks rahukohtutes.	72	"
23)	Wolikiri rahukohtus süüteo asjus.	73	"
24)	Koduse testamendi proow, mida päranduse jätja ise kirjutab.	74	"
25)	Koduse testamendi proow, mis teine etteütlemise järele kirjutab.	75	"

